

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

MAAKUNTA-
KAAVA

ELINKEINOJEN JA INNOVAATIOTOIMINNAN KEHITYSKUVA

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava

Uudenmaan liiton julkaisu E 138 - 2014
ISBN 978-952-448-404-6
ISSN 2341-8885

Ulkoasu: Anni Levonen
Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Verkojulkaisu
Helsinki 2014

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

ELINKEINOJEN JA INNOVAATIOITOIMINNAN KEHITYSKUVA

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava

KUVAILULEHTI	5
PRESENTATIONSBLAD	6
JOHDANTO	7
A. LÄHTÖKOHDAT	10
1. TAUSTALLA HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET	10
1.1. Uusimaa-ohjelma	10
1.2. Kunta- ja seutustrategiat	10
1.3. Maakuntakaavojen asettamat lähtökohdat	11
1.4. Maankäytön mahdollisuuksia kuntien suunnitelmista	12
2. NYKYTILANNE	14
2.1. Uudenmaan elinkeinotoimintojen asema ja merkitys	14
2.2. Aluerakenteen muutos ja pendelöinti	17
2.3. Työpaikkakeskittymät	19
2.4. Seutujen päätoimialat ja yritystoiminnan alueellinen erikoistuminen	24
2.5. Innovaatiotoiminnan nykytila	26
3. ELINKEINOJEN SJOITTUMISKRITEEREITÄ JA KEHITYSSUUNTIA	30
3.1. Elinkeinoiminnan sijoittumiskriteereitä	30
3.2. Elinkeinojen kehityssuuntia	32
4. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ NYKYTILASTA JA KEHITYSNÄKYMISTÄ	33
B. KEHITYSKUVA	37
5. TAVOITTEET	37
5.1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman tavoitteet	37
6. KEHITYSKUVA	38
7. KEHITYSKUVIEN LAADINTA-PROSESSI JA VUOROVAIKUTUS	43
7.1. Valmisteluprosessi ja yhteistyö	43
7.2. Saatteet vuorovaikutuksesta	43
7.3. Vaikutusten arviointi	43
C. KEHITYSKUVAN TOTEUTTAMINEN	45
LIITE 1: KÄSITTEITÄ	46
LIITE 2: LÄHDELUETTELO	48
LIITE 3: UUDENMAAN TYÖPAIKKAKESKITTYMÄT	49
LIITE 4: UUDENMAAN TYÖPAIKAT TOIMIALARYHMITÄIN	50

KUVAILULEHTI

Julkaisun nimi

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehityskuva – Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava

Julkaisija

Uudenmaan liitto

Raportin laatija

Uudenmaan liitto

Julkaisusarjan nimi ja sarjanumero

Uudenmaan liiton julkaisuja E 138

Julkaisuaika

2014

ISBN

978-952-448-404-6

ISSN

2341-8885

Kieli

suomi

Sivuja

51

Tiivistelmä

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan yhtenä teemana ovat elinkeinot ja innovaatiotoiminnat, jossa käsitellään Uudenmaan työpaikka- ja palvelurakennetta sekä elinkeinojen toimintaedellytyksiä. Elinkeinotoiminnoilla tarkoitetaan elinkeinojen, työpaikkojen ja yritysten muodostamaa kokonaisuutta. Kehityskuvalla selvitetään lisäksi miten innovaatiotoimintoja voidaan edistää.

Tässä kehityskuvassa kuvataan niitä lähtökohtia, jotka ovat elinkeinojen ja innovaatiotoimintojen käsittelyn lähtökohtina maakuntakaavoituksessa. Keskeisiä lähtökohtia ovat Uusimaa-ohjelma sekä kunta- ja seutustrategiat sekä jo hyväksytyt maakuntakaavat. Raportissa kuvataan elinkeinojen nykytilaa ja seutujen profiloitumista. Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehityskuvan muodostamisessa on keskeistä eri elinkeinotoimintojen erilaiset sijoittumiskriteerit sekä kehityssuunnat. Valtaosa elinkeinojen kehityskuvassa todetuista kehittämistoimista on huomioitu jo Uudenmaan 2.vaihemaakuntakaavassa. Kehityskuvan keskeinen johtopäätös onkin, että elinkeinojen ja innovaatiotoimintaedellytysten tukemiseksi on tärkeää edistää maakuntakaavojen toteutumista.

Kehityskuvaa varten on laadittu Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat -selvitys. Kehityskuvan kappaleet 2.-4. perustuvat tähän raporttiin lukuun ottamatta kappaletta 2.5, joka perustuu Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet -selvitykseen. Selvitykset ovat kehityskuvan tavoin Uudenmaan 4.vaihemaakuntakaavan taustaselvityksiä.

Avainsanat (asiasanat)

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava, elinkeinot, innovaatiotoiminta, Uusimaa

Huomautuksia

Julkaisun pdf-versio löytyy verkkosivuiltamme www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

PRESENTATIONSBLAD

Publikation

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehityskuva (Utvecklingsbild för näringar och innovationsverksamhet)

Författare

Nylands förbund

Rapporten är utarbetad av

Nylands förbund

Seriens namn och nummer

Nylands förbunds publikationer E 138

Utgivningsdatum

2014

ISBN

978-952-448-404-6

ISSN

2341-8885

Språk

finska

Sidor

51

Sammanfattning

Näringar och innovationsverksamhet är ett av temana i etapplandskapsplan 4 för Nyland. För temats del behandlas Nylands arbetsplats- och servicestruktur samt näringarnas verksamhetsförutsättningar. Med näringsverksamhet avses den helhet som näringar, arbetsplatser och företag bildar. Med hjälp av utvecklingsbilden utreds dessutom hur innovationsverksamheten kan främjas.

I den här utvecklingsbilden beskrivs de utgångspunkter som utgör grundvalen för hur näringar och innovationsverksamhet behandlas i planläggningen på landskapsnivå. Viktiga utgångspunkter är Nylandsprogrammet och kommunala och regionala strategier samt redan godkända landskapsplaner. I rapporten beskrivs näringarnas nuvarande tillstånd och regionernas profilering. Näringarnas olika lokaliseringskriterier och utvecklingstrender har en central roll då en utvecklingsbild för näringar och innovationsverksamhet utarbetas. Största delen av de utvecklingsåtgärder som konstateras i utvecklingsbilden för näringar har redan beaktats i etapplandskapsplan 2 för Nyland. Utvecklingsbildens viktigaste slutsats är att det är viktigt att främja förverkligandet av landskapsplanerna för att kunna stöda verksamhetsförutsättningarna för näringar och innovationsverksamhet.

Som stöd för utvecklingsbilden har en utredning om nuläget och utvecklingstrenderna för näringsverksamheten i Nyland utarbetats. Kapitel 2–4 i utvecklingsbilden baserar sig på den rapporten, med undantag av kapitel 2,5 som baserar sig på utredningen Nyland som ett innovationsekosystem – tyngdpunkter för utvecklingen. Utredningarna utgör precis som utvecklingsbilden en del av bakgrundsmaterialet till etapplandskapsplan 4 för Nyland.

Nyckelord (ämnesord)

Etapplandskapsplan 4 för Nyland, näringar, innovationsverksamhet, Nyland

Övriga uppgifter

Publikationen finns i pdf-version på vår webbplats www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

JOHDANTO

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan kehityskuva- ja lähtökohtaraportit

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan pohjaksi laaditut kehityskuva- ja lähtökohtaraportit ovat valmistuneet ja ne saatetaan maakuntahallitukselle tiedoksi. Raportit viimeistellään syksyn 2014 aikana ja siinä yhteydessä niihin voidaan tehdä vielä teknisluontoisia korjauksia.

Kehityskuvat muodostavat pohjan maakuntakaavalle

Maakuntahallitus käynnisti Uudenmaan neljännen vaihemaakuntakaavan laadinnan marraskuussa 2013. Kaavan päätavoitteena on luoda edellytyksiä kestäväälle, kilpailukykyiselle ja hyvinvoivalle Uudellemaalle.

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan aikatahtain on vuodessa 2040. Kaava täydentää ja tarkistaa hyväksytyjä maakuntakaavoja ja siitä on tarkoitus tehdä entistä strategisempi.

Käynnistys syksy 2013–talvi 2014

- Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) nähtävillä
> **MAHDOLLISUUS ANTAA PALAUTETTA SUUNNITELMASTA**

Valmistelu kevät 2014–talvi 2015

- Kaavaluonnos nähtävillä alkuvuonna 2015
> **MAHDOLLISUUS ANTAA PALAUTETTA KAAVALUONNOKSESTA**

Ehdotus 2015–2016

- Kaavaehdotus nähtävillä alkuvuonna 2016
> **MAHDOLLISUUS ANTAA PALAUTETTA KAAVAEHDOTUKSESTA**

Hyväksyminen 2016

- Kaava hyväksytään maakuntahallituksessa ja maakuntavaltuustossa sekä saatetaan ympäristöministeriöön vahvistettavaksi

Vahvistaminen 2017–

- Ympäristöministeriö vahvistaa kaavan

Kuva 1. Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan prosessi.

Kaavan keskeisin sisältö muodostuu viidestä teemasta:

elinkeinot ja innovaatiotoiminta

logistiikka

tuulivoima

viherrakenne

kulttuuriympäristöt

Kaavan teemoista on koottu laaja taustaselvitysaineisto sekä laadittu kehityskuvat, joissa kuvataan teemojen nykytilaa, kehittämistavoitteita ja tulevaisuuden näkymiä sekä visioidaan miltä maakunta voisi kunkin teeman osalta näyttää vuonna 2040. Nämä valmisteluaineistot muodostavat pohjan kaavaluonnokselle.

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan selvityksistä perusta kehityskuvalle

Elinkeinot ja innovaatiotoiminta –teemassa käsitellään Uudenmaan työpaikka- ja palvelurakennetta sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan maakuntakaavoituksen yksi keskeinen tavoite on edistää elinkeinojen toimintaedellytyksiä. Työpaikkojen riittävyys ja monipuolisuus sekä palveluiden elinvoimaisuus ovat merkittäviä metropolialueen kilpailukykytekijöitä. Näiden asioiden käsittelemistä maakuntakaavassa on esitetty eri tahoilta, ja elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan tärkeys korostuu myös maakunnan pitkän tähtäimen kehitystä linjaavassa Uusimaa-ohjelmassa.

Aikaisemmissa Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntakaavoissa elinkeinojen toimintaedellytyksiä on edistetty osana alue- ja yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, varaamalla taajama- ja työpaikka-alueita, osoittamalla uusia tie- ja rautateyksiä sekä käsittelemällä luonnonvaroihin

liittyvien elinkeinojen toimintaedellytyksiä kuten metsätalouden ja maa-ainesten oton alueita. Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa on lisäksi käsitelty erityisesti vähittäiskaupan palveluverkkoa tavoitteina keskus- ja palveluverkon tasapainoisuus ja saavutettavuus.

Elinkeinot ja innovaatiotoiminta kytkeytyvät useisiin muihin 4.vaihemaakuntakaavan teemoihin, erityisesti logistiikkaan. Viherrakenteen osalta yhteisiä elementtejä ovat mm. matkailu- ja virkistyspalvelut sekä luonnonvaroihin liittyvät elinkeinot, erityisesti maa- ja metsätalous. Kulttuuriympäristöjen osalta yhteinen näkökulma liittyy kaavatyon tavoitteeseen tukea edellytyksiä kehittää Uudenmaan kulttuuriympäristöjä elävämmiksi ja uusiin käyttöihin, silti alueiden arvot huomioiden.

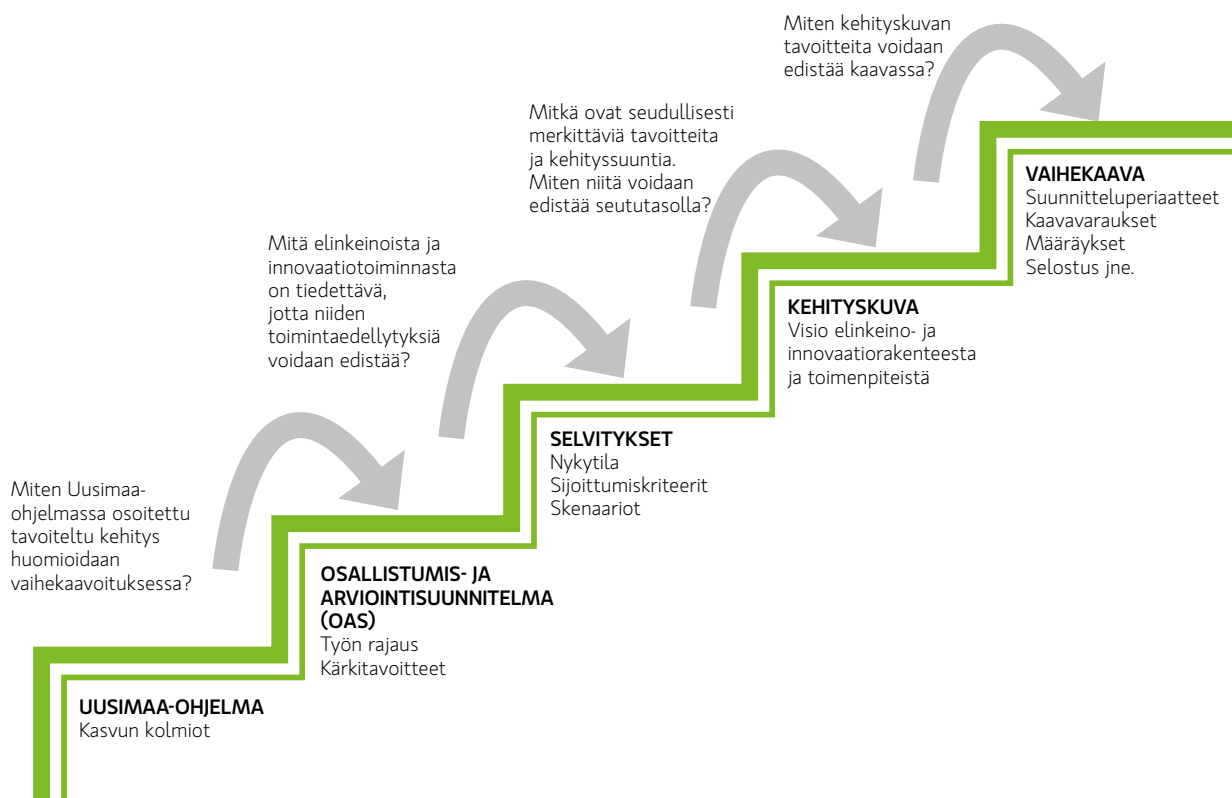
Tällä kaavakierroksella pyritään selvittämään tarkemmin maakuntakaavan keinoja edistää elinkeinojen toimintaedellytyksiä. Elinkeinotoiminnoilla tarkoitetaan elinkeinojen, työpaikkojen ja yritysten muodostamaa kokonaisuutta. Tarkastelussa ovat mukana sekä yksityiset että julkiset työpaikat. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta edistää kaavaratkaisulla innovaatiotoimintaa. Tarkasteluiden lähtökohtana huomioidaan jo hyväksytyt maakuntakaavat, joissa on jo tehty paljon toimenpiteitä elinkeinojen toimintaedellytysten tukemiseksi Uudellamaalla.

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehityskuvan keskeinen sisältö

Kehityskuvaan on koottu Uudenmaan kunta- ja seutustrategioiden tavoitteita työn lähtökohdaksi. Alussa käydään läpi maakuntakaavoituksen mahdollisuuksia edistää elinkeinoja ja kerrotaan kaavojen sisältämistä kaavarantotiedoista. Keskeisen osan kehityskuvaa muodostavat yhteenvedot kehityskuvaa varten tehdyistä selvityksistä: Kaupunkitutkimus TA:n Seppo Laakson ja Päivi Kilpeläisen Uudenmaan elinkeinotoiminnan nykytilanne ja kehityssuunnat (2014) sekä Pirjo Ståhlen & Kaisa Oksasen Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet (2014). Näiden selvitysten sekä kevään 2014 aikana käydyn laajan

vuorovaikutuskierroksen kautta on päädytty raportin esittämään kehityskuvakarttaan ja kehittämissuosituksiin, joissa esitetään maakunnallinen näkemys elinkeinojen kehittämispotentiaaleista Uudellamaalla vuonna 2040. Lopussa esitetään keskeiset johtopäätökset, joiden pohjalta arvioidaan, millaisilla maakuntakaavan keinoilla voidaan edistää elinkeinoelämän toimintaa Uudella- maalla.

Tämä kehityskuva sekä erikseen raportoitavista selvityksistä saatavat uudet tiedot toimivat maa- kuntakaavan tausta-aineistona. Kaavaluonnoksen valmistelussa otetaan huomioon elinkeinojen ja muiden kaavan teemojen päällekkäisyydet ja har- kitaan niiden suhdetta muihin maankäytön muo- toihin vaikutusten arvioinnin kautta.

Kuva 2. Kehityskuva on maakuntakaavoituksen tausta-aineistoa. Kehityskuvan laadinnan kautta muodostetaan elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan suunnittelun periaatteita maakuntakaavaluonnoksen laadinnalle.

A. LÄHTÖKOHDAT

1. TAUSTALLA HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

1.1. Uusimaa-ohjelma

Uusimaa-ohjelma pyrkii vastaamaan kansainvälisen kilpailukyyn haasteisiin, jotka Suomessa koskevat erityisesti Uuttamaata. Uusimaa-ohjelman tärkeänä strategisena kehittämistavoitteena on älykäs, kestävä kasvun Uusimaa ja paikan turvaaminen Euroopan johtavien kehittyvien alueiden joukossa. Tavoitteena on, että Uusimaa on vuonna 2040 Itämeren alueen kilpailukyysisin maakunta. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että parannetaan innovaatiokyvykkyyttä sekä alueellista ja kansallista innovaatiojärjestelmää, ylläpidetään korkeatasoista osaamispohjaa, luodaan myönteistä ilmapiiriä kasvuhaluille ja uusille yrityksille, suositaan uusiutuvaa energiaa sekä parannetaan yritysten ja liiketoiminnan tarvitsemia palveluja ja logistiikkajärjestelmiä.

1.2. Kunta- ja seutustrategiat

Uusimaa-ohjelman valmistelua varten analysoitiin kunta- ja seutustrategioita muun muassa elinkeinojen kehittämiseen liittyen. Lisäksi alueellisia kilpailukykystrategioita on tarkasteltu erityisesti maakuntakaavatyön elinkeinot ja innovaatiotoiminta -teeman pohjaksi.

Strategioissa kunnan ja seudun vetovoimaisuuden lisäämisen tavoite elinkeinojen kehittämisessä tulee selkeästi esiin. Vetovoimaisella ympäristöllä halutaan houkutella uusia – sekä kansallisia että kansainvälisiä – investointeja alueelle. Halutaan kehittää monipuolisia työpaikka-alueita ja kasvattaa työpaikkaomavaraisuutta. Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehittämisen kannalta alueellinen erilaisuus nähdään voimavarana. Uudenmaan maakunta on monipuolinen sisältäen metropolialueen ytimen, laajan metropolialueen sekä itäisen ja läntisen Uudenmaan maaseutuineen ja

saaristoineen. Luonto ja kulttuuri luovat mahdollisuuksia elinkeinojen, erityisesti matkailun kehittämiseen sekä lisäävät Uudenmaan houkuttelevuutta asuinalueena.

Saavutettavuus, infra ja logistiikka sekä hyvät liikenne yhteydet ovat keskeisiä strategisia tekijöitä elinkeinojen kehittämisessä. Lisäksi asemanseutujen mahdollisuuksien hyödyntäminen ja Helsinki–Vantaan lentoaseman alueelliset elinkeinolliset vaikutukset ovat tärkeitä.

Alueellisissa kilpailukykystrategioissa nousee maakuntakaavatyön elinkeinot ja innovaatiotoiminta -teeman kannalta esille erityisesti seuraavia näkökohtia:

- Alueen vetovoimaisuus; Uudenmaan ja seutujen vetovoimaisuus
- Kansallisten ja kansainvälisten investointien saaminen alueelle
- Monipuoliset työpaikka-alueet
- Työpaikkaomavaraisuuden kasvattaminen
- Alueellinen erilaisuus voimavarana: Metropolialueen ydin, metropolialue, itäinen ja läntinen Uusimaa, maaseutu ja saaristo
- Luonto ja kulttuuri, matkailu, asumisen ja vapaa-ajan hyödyntäminen elinkeinopoliittisesti täysimääräisesti
- Toimiva infra, monipuoliset palvelut ja hyvät asumismahdollisuudet
- Saavutettavuus, logistiikka ja liikenne yhteydet, joukkoliikenne yhteydet
- Pohjoisen kasvukäytävän hyödyntäminen
- Uudet asemanseudut, asemanseutujen mahdollisuudet
- Helsinki–Vantaan lentoaseman alueelliset vaikutukset
- Maailmanluokan liiketoiminta- ja innovaatiokeskus, Metropolialue

1.3. Maakuntakaavojen asettamat lähtökohdat

Maakuntakaavoitusta ohjaavat säädökset asettavat yleiset velvoitteet elinkeinojen huomioimiseen maakuntakaavan laadinnassa:

- Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytöllä edistetään elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä osoittamalla elinkeinotoiminnalle riittävästi sijoittumismahdollisuuksia olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta hyödyntäen.
- Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin.
- MRL:n muutosehdotuksessa kesällä 2014 ehdotettiin elinkeinoelämän kilpailun kehittämistä tukevia säännöksiä.

Maakuntakaavalla on ensisijaisesti vaikutusta yksityiskohtaisempaan kaavoitukseen, mutta maakuntakaavalla on vaikutusta myös muussa viranomaistoiminnassa. Elinkeinojen toimintaedellytyksiin maakuntakaavalla voidaan vaikuttaa välillisesti esimerkiksi maantielain mukaisen suunnittelun ja päätöksenteon kautta. Esimerkiksi maantien yleissuunnitelman ja tiesuunnitelman tulee perustua oikeusvaikutteiseen kaavaan. Tiesuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa. Maakuntakaava on siten tieviranomaisia velvoittava, kun kysymys on alueiden käyttöä koskevasta suunnittelusta ja päätöksenteosta. Maakuntakaava tai MRL eivät kuitenkaan voi velvoittaa tieviranomaisia toteuttamaan kaavassa osoitettuja tiejärjestelyjä.

Elinkeinotoimintojen edistämisen osalta on myös merkitystä sillä, että maakuntakaavalla voidaan edistää ympäristölupaa tarvitsevien toimintojen sijoittumista yhdyskuntarakenteen kannalta sopiville paikoille. Ympäristönsuojelulain mukaan toiminnan sijoituspaikan soveltuvuutta arvioitaes-

sa on otettava huomioon toiminnan sijoituspaikan ja vaikutusalueen nykyinen ja oikeusvaikutteisen kaavan osoittama käyttötarkoitus. Alueella, jolla on voimassa maakuntakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on katsottava, ettei toiminnan sijoittaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen.

Elinkeinotoimintojen käsittely Uudenmaan maakuntakaavoissa

Uudenmaan hyväksytyissä maakuntakaavoissa elinkeinotoiminnot on huomioitu jo monin eri tavoin. Suurimmaksi osaksi työpaikka-alueet sisältyvät maakuntakaavojen tarkkuustasolla taajamatoimintojen alueisiin. Uudenmaan maakuntakaavassa (vahvistettu vuonna 2006) ei ole osoitettu erillisiä työpaikka-alueita. Uudenmaan maakuntakaavassa käytetään teollisuusalue -merkintää muun yhdyskuntarakenteen ulkopuolella olevalle teollisuudelle. Alueita osoitetaan sellaisia toimintoja varten, jotka toimintansa laadun, ympäristövaikutusten tai muun syyn vuoksi eivät voi sijaita asutuksen välittömässä läheisyydessä.

Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa (vahvistettu vuonna 2010) osoitettiin työpaikka-alueita Uudenmaan maakuntakaavaa monipuolisemmin. Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa käytettiin työpaikka-alue -merkintää (TP) osoittamaan monipuolisia työpaikka-alueita toimisto- ja palvelutyöpaikkojen tarpeisiin sekä täydentävästi ympäristöhäiriötä aiheuttamattomalle teollisuudelle ja varastoinnille. Itä-Uudellamaalla käytetään teollisuus- ja varastoalue -merkintää osoittamaan teollisuus- ja varastoalueet sekä ympäristövaikutusiltaan huomattavien teollisuustoimintojen alueet. Lisäksi käytetään teollisuus- ja varastoaluemerkintää jolle saa sijoittaa merkittävän, vaarallisia kemikaaleja valmistavan tai varastoivan laitoksen (T/kem). Osa Itä-Uudenmaan maakuntakaavan työpaikka- ja teollisuusalueista on yhdenmukaistettu Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavan merkintojen mukaisiksi.

Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa osoitettiin lisäksi maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät toiminnassa olevat vapaa-ajan, urheilun tai niihin liittyvän matkailun alueet (VU). Matkailupalvelujen alueet osoitettiin omalla kohdemerkinnällä (rm), joihin sisältyy matkailu- ja lomakeskuksia, lomakylä, lomahotelleja, leirintäalueita tai

TAVOITTEENA ON, ETTÄ
UUSIMAA ON VUONNA
2040 ITÄMEREN ALUEEN
KILPAILUKYKYISIN
MAAKUNTA.

muita vastaavia matkailua palvelevia toimintoja. Osa Itä-Uudenmaan maakuntakaavan VU ja rm-kohteista on kumottu Uudenmaan 2.vaihemaa-kuntakaavassa.

Oman ryhmänsä muodostavat myös energia-huollon ja jätehuollon varaukset, joita on osoitettu Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntakaavoissa. Uudenmaan 1.vaihemaakuntakaavassa käsiteltiin myös luonnonvaratalouteen liittyviä elinkeinoja kuten metsätaloutta ja kiviaineshuoltoa.

Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa tavoitteina olivat yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja maakunnan kilpailukyvyyn vahvistaminen. Tässä kaavassa määriteltiin aluerakenne ja sitä tukeva liikennejärjestelmä. Työpaikka-alueita yhdenmukaistettiin Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntakaavojen kesken. Työpaikka-alueita on osoitettu taajama-alueiden reuna-alueilta. Alueet on tarkoitettu ensisijaisesti sellaisille työpaikoille, jotka eivät laatunsa puolesta sovellu taajama-alueiden sisään. Suurin osa näistä työpaikka-alueista oli voimassa olevien maakuntakaavojen taajama-toimintojen alueita. Näiden alueiden osalta taajamatoimintojen merkintä kumottiin ja muutettiin työpaikka-alueeksi. Lisäksi merkitsemisen periaatteena oli, että kukin työpaikka-alue muodostaa selkeästi oman erillisen tai esimerkiksi liikenneväylien muusta taajamasta erottaman kokonaisuuden. Näille alueille ei ole tarkoituksenmukaista osoittaa merkittävää määrää uutta asumista.

Lisäksi 2.vaihemaakuntakaavassa määriteltiin keskustatoimintojen alueet ja kaupan palveluverkko huomioiden palvelujen hyvä saavutettavuus. Työmarkkina-alueen laajenemisen osalta 2. vaihemaa-kuntakaavassa on osoitettu uusia liikenneyhteyksiä. Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa korostettiin erityisesti keskusta-alueiden kehittämistä ja rakenteen tukeutumista raideliikenteeseen.

Kokemuksia Uudenmaan maakuntakaavojen elinkeinotoimintojen ohjauksesta

Kunnat kokevat, että Uudenmaan maakuntakaava on elinkeinotoimintojen kehittämisen osalta mahdollistava ja neutraali kaava, joka on tukenut kuntien maakäytön suunnittelua. Kaavan tulkintaa ei kuitenkaan koeta aina yksiselitteiseksi. On todettu,

että ELY-keskus ja kunta voivat tulkita maakuntakaavaa eri tavalla. Itä-Uudenmaan maakuntakaavasta on ollut sekä hyötyä että haittaa. Esimerkiksi Kilpilahden teollisuusalueen käsittely on saanut tukea Itä-Uudenmaan maakuntakaavasta. Alueelle on saatu tieyhteyksiä ja logistiikkaa.

Kuntien näkemyksen mukaan Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavan reservialueet saattavat rajoittaa toimintojen sijoittamista. Tähän liittyen on kiinnostavaa nähdä, kuinka reservialuemerkinnot joustavat muun muassa pohjavesihaasteisiin liittyen. Myös kaupan kysymykset aiheuttavat huolta.

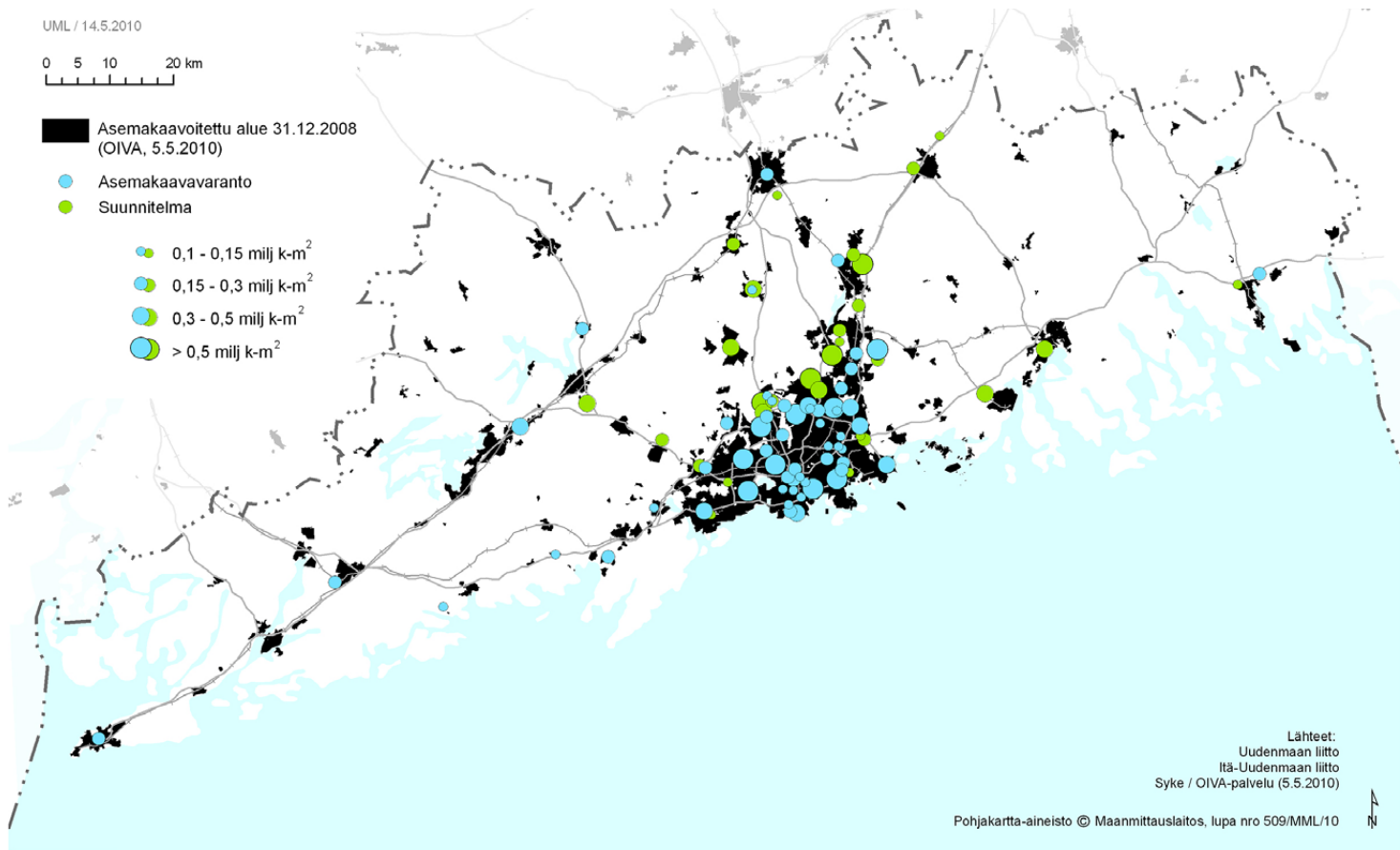
Kuntien kaavoittaessa teollisuusalueita pohjavesialueet aiheuttavat rajoitteita toimintojen sijoittumiselle. Uusia työpaikka-alueita on tämän vuoksi tarpeen osoittaa pohjavesialueiden ulkopuolelle. Siten pohjavesialueiden ulkopuolella sijaitsevat liikenteen solmukohdat nousevat työpaikkojen kannalta kiinnostavimmiksi kehittämisalueiksi. Venäjän merkittävän matkailijapotentialin hyödyntäminen elinkeinoelämän kehittämisessä on ollut vielä varsin vähäistä. Loma-asuminen on muuntumassa elinkeinoksi tulevaisuudessa ja kehityksellä on merkitystä erityisesti syrjäisemmille maaseutukunnille.

14. Maankäytön mahdollisuuksia kuntien suunnitelmista

Uudenmaan liitto selvitti Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavaa varten asemakaavojen rakentamattomia varantoja sekä kuntien muissa suunnitelmissa olevia varantoja asumisen ja työpaikkojen osalta.¹ Aineisto perustuu kunnille tehtyyn kyselyyn vuonna 2010 ja antaa tietoja potentiaalisten uusien työpaikka-alueiden määrästä ja alueellisesta jakautumisesta Uudellamaalla.

Aineiston avulla arvioitiin teoreettisesti työpaikka-alueiden riittävyttä. Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavalla varauduttiin 250 000 työpaikan kasvuun, joka laskennallisesti tarkoitti noin 13 miljoonaa k-m²:n rakentamistarvetta, työpaikkaväljyyden ollessa 50 k-m² per työpaikka. Voimassa olevien asemakaavojen työpaikkojen kaavavaranto oli yhteensä noin 21 miljoonaa k-m². Tästä kunnat arvioivat toteutuvan noin 18 milj. k-m² vuoteen 2035 mennessä. Kunnat ilmoittivat kaavoittavansa

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan asemakaavavarannot ja suunnitelmat 2035, Uudenmaan liiton julkaisuja E 109 – 2010.

Kuva 3. Työpaikkojen suuria, yli 100 000 k-m² rakentamattomia alueita tai keskittymiä. Sinisellä on esitetty asemakaavavarantoja ja vihreällä yleiskaavoista ja muista suunnitelmista v. 2010.

työpaikoille uutta rakennusala yhteensä noin 15 milj. k-m². Tästä kunnat arvioivat toteutuvan vuoteen 2035 mennessä noin 11 milj. k-m². Yhteensä asemakaavavarannon ja kuntien suunnitelmien sisältämistä työpaikkojen kerrosalasta on arvioitu toteutuvan noin 29 milj. k-m² vuoteen 2035 mennessä. Määrän arvioitiin olevan yli kaksinkertainen laskennalliseen työpaikkojen kerrosalatarpeeseen verrattuna. Lisäksi raportin mukaan arvioitiin, että työpaikkaväljyys ei tule kasvamaan kuten asumisväljyys.

Kaavavarantoeselvityksen mukaan työpaikkojen kaavavarantoja ja suunnitelmia on siis riittävästi laskennalliseen tarpeeseen nähden. Olennainen kysymys varantojen riittävyyden osalta on kuitenkin, miten potentiaaliset työpaikka-alueet sijaitsevat elinkeinojen erilaisiin tarpeisiin nähden. Koska kaavavarantoeselvityksessä ei selvitetty tarkemmin työpaikka-alueiden laatua ja soveltuvuutta esimerkiksi teollisuuden käyttöön, ei selvityksen perusteella voida päätellä, että potentiaalisia alueita on tarpeeseen verrattuna riittävästi.

Helsingin seudun maankäytön suunnitelma
Helsingin seudun maankäytön suunnitelma (MASU) käsittää maankäytön rakennesuunnitelman vuosille 2016–2050. Maankäytön suunnitelma pyrkii määrittämään seudullisen tahtotilan ja tuottamaan tarpeellista taustatietoa erilaisiin seudun prosesseihin, mm. Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmaan (HLJ2015). Maakunta-kaavan ja kuntien yleiskaavatoiden kautta voidaan seudulla yhteisesti merkittäviksi koettuja maankäytön linjauksia tuoda juridiseen kaavaprosessiin. MASU:n mukaan työpaikkojen määrän arvioidaan kasvavan siten, että vuonna 2050 Helsingin seudulla on 1,05 miljoonaa työpaikkaa. MASU:n keskeisten kriteerien mukaan seudullisesti merkittävät, työpaikkaintensiiviset alueet suunnitellaan seudullisesti hyvin kestäväillä kulkumuodoilla saavutettaviksi, kodin ja työpaikkojen välisen liikkumisen on oltava kestävä ja työpaikka-alueet pyritään ohjaamaan hyvien, kestävien liikenneyhteyksien varteen.

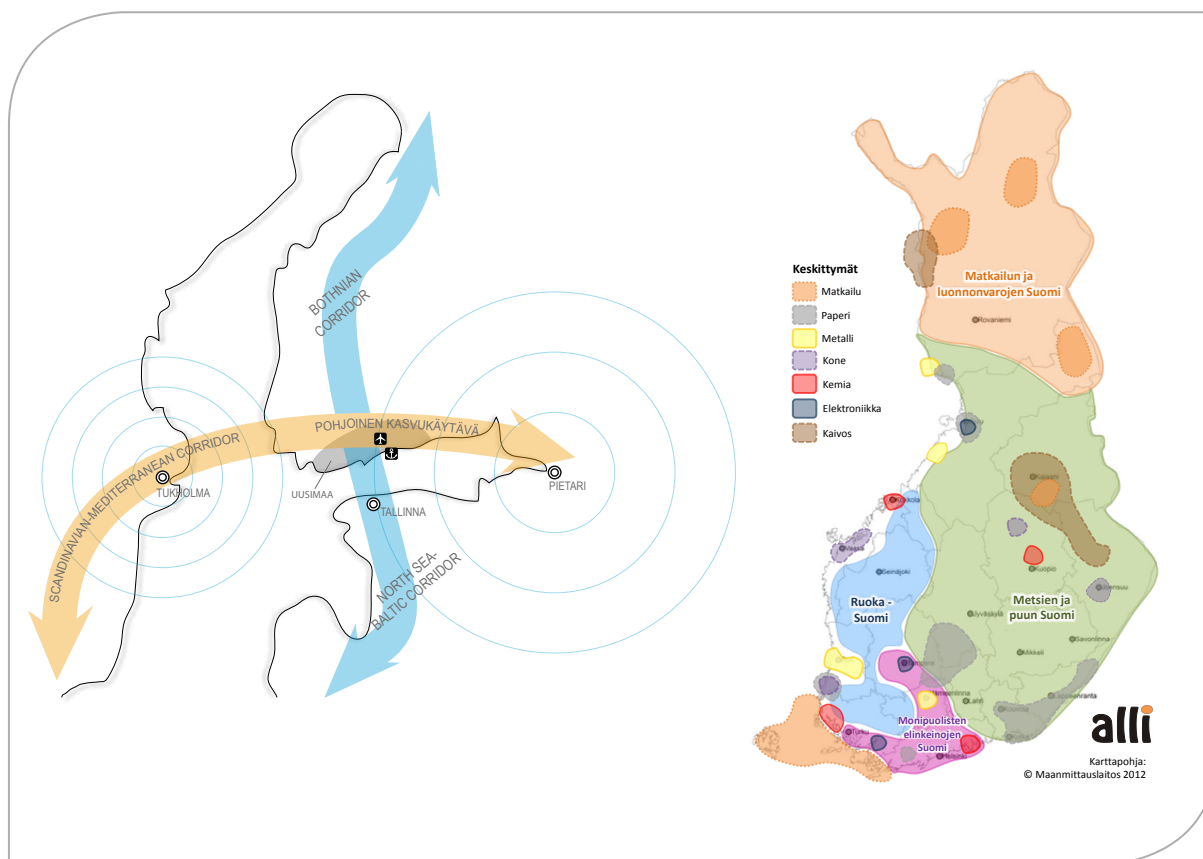
2. NYKYTILANNE

Kaupunkitutkimus TA Oy on selvittänyt Uudenmaan elinkeinojen nykytilaa ja kehitysnäkymiä erillisessä selvityksessä.² Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat -selvitys on maakuntakaavoituksen taustaraportti. Seuraaviin lukuihin on koottu keskeisiä johtopäätöksiä tästä laajemmasta selvityksestä sekä lisäksi lisätty Uudenmaan liitossa tuotettuja kuvia. Kappale 2.5 Innovaatiotoiminnan nykytila perustuu Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen

kanssa tehtyyn Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet -selvitykseen.³

2.1. Uudenmaan elinkeinotoimintojen asema ja merkitys

Uudellamaalla on tärkeä erityisasema valtakunnan taloudessa ja koko Itämeren alueen verkostossa. Alue on Suomen suurin tuotannon ja yritystoiminnan keskittymä.

Kuvat 5 ja 6. Vasemmalla Uudenmaan asema Itämeren alueella kansainvälisten kehityskäytävien risteyksessä. Lähde: Logistiikan kehityskuva, Uudenmaan liitto 2014.

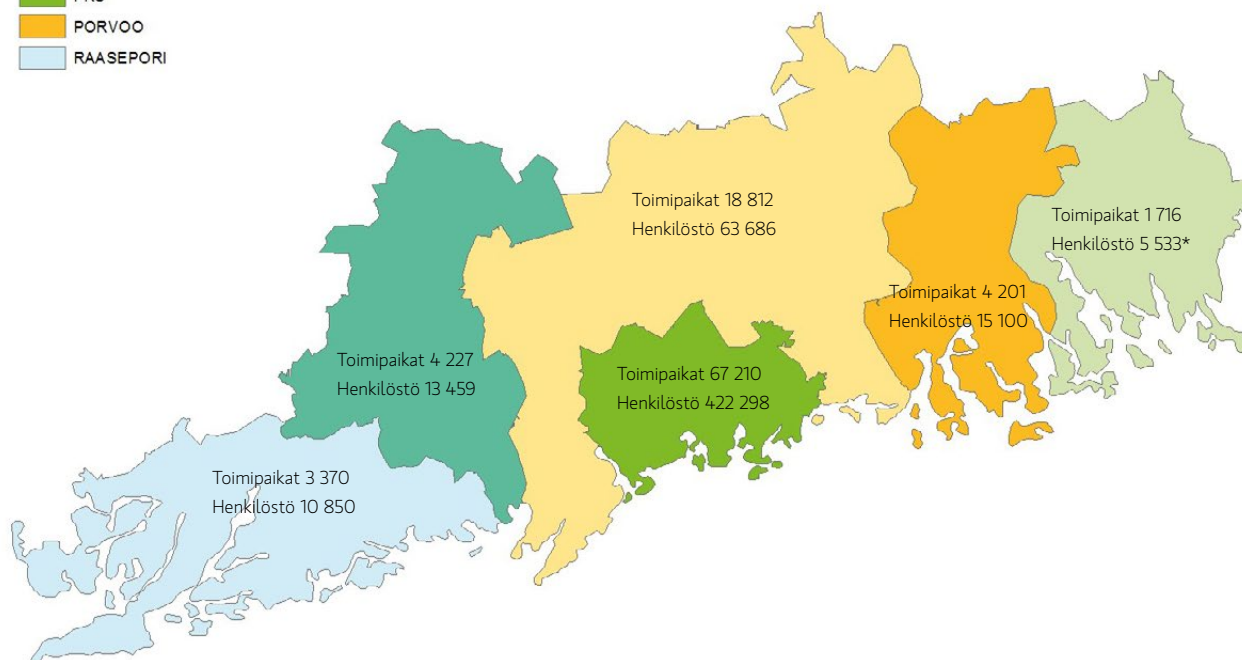
Oikealla valtakunnallinen näkemys elinkeinojen Suomesta. Kartta on laadittu valtakunnallisessa aluerakenteen ja liikennejärjestelmän nykytilaa, kehitystä ja linjauksia hahmottelevassa ALLI -työssä.⁴

² Laakso, Seppo – Kilpeläinen, Päivi. Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat, Kaupunkitutkimus TA OY ja Uudenmaan liitto 2014.

³ Ståhle, Pirjo – Oksanen, Kaisa, Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet, Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Uudenmaan liitto 2014.

⁴ <http://www.ym.fi/download/noname/%7BC5255C3E-4306-4DB4-9A37-417AA0750AC1%7D/40101J> (1.10.2014)

Seudut

*Liikevaihtotietoihin ja henkilöstömäärään on lisätty tilastosta puuttuvan Loviisan ydinvoiman arvioitu osuus pohjautuen Tilastokeskuksen Aluetilinpäiden tietoihin vuonna 2011.

Kuva 6. Tunnuslukuja Uudellamaalla toimivista yrityksistä vuonna 2011.

Lähde: Tilastokeskus KunTo

Uusimaa on kansainvälinen, vetovoimainen, kasvava ja erikoistunut alue. Alueella on

- korkea tulotaso ja hyvät elinolot,
- korkea koulutustaso ja suuret panostukset T&K-toimintaan,
- hyvä perusrakenne ja joukkoliikenne sekä
- nopea väestönkasvu maahanmuuton vetämänä

Taustalla on maailmanlaajuinen keskittyminen ja kaupungistuminen. Suuret kaupunkialueet ovat vetovoimaisia sijainteja kilpailukykyisille yrityksille ja kasvaville toimialoille ja kasautuminen lisää tuottavuutta.

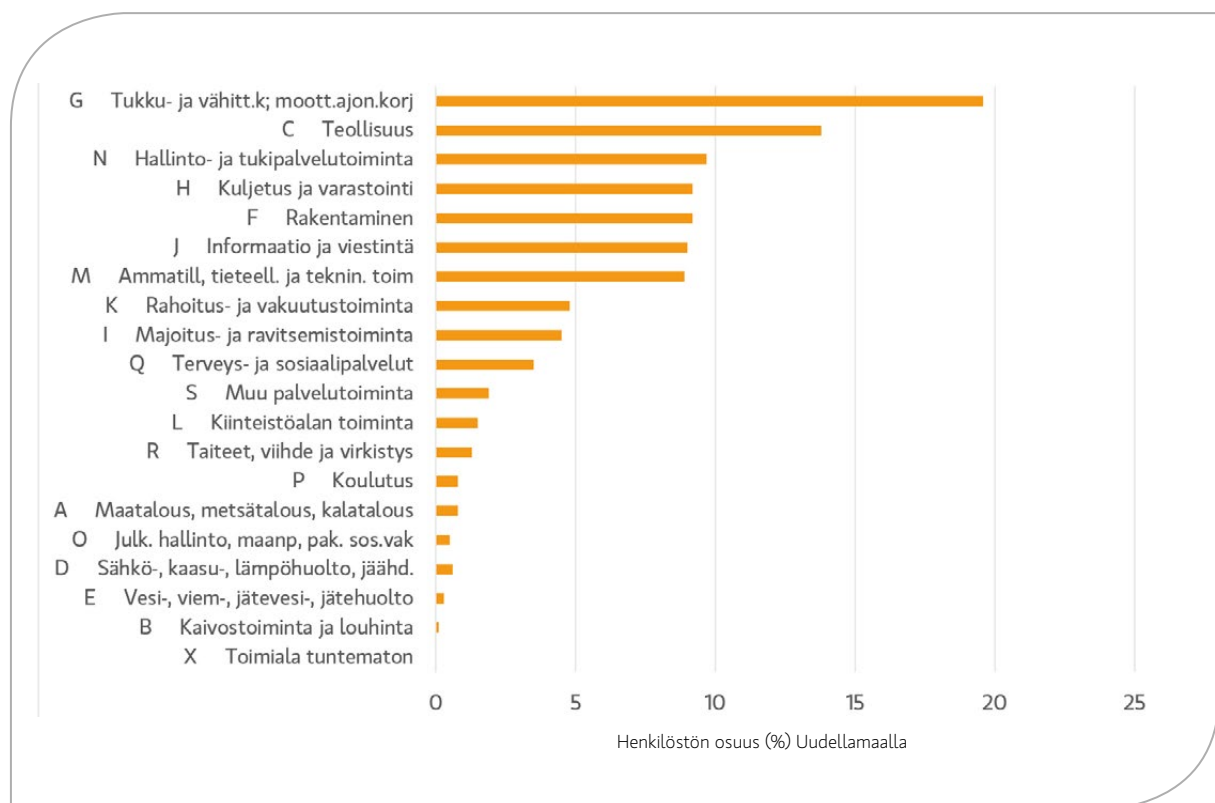
Alueen vahvuuksien kääntöpuolena on hajautunut yhdyskuntarakenne, joka nostaa yritysten, kotitalouksien ja julkisen sektorin kustannuksia.

Tähän liittyen asuntojen hinnat ja vuokrat ovat korkeat pääkaupunkiseudulla, mikä heikentää työmarkkinoiden toimivuutta.

Uudellamaalla sijaitsee koko maan yritysten henkilöstöstä 36 prosenttia ja tuotetaan yritysten liikevaihdosta 48 prosenttia. Uudellamaalla oli vuonna 2011 yhteensä 784 564 työpaikkaa, joista yksityiselle sektorille sijoittui 75 prosenttia ja julkiselle sektorille 25 prosenttia. Uudenmaan kaikista työpaikoista peräti 78 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla. Uudenmaan julkisen sektorin työpaikoista 78 prosenttia ja yksityisen sektorin työpaikoista 79 prosenttia on pääkaupunkiseudulla. Keskimäärin toimipaikassa on 5,3 henkilöä.

	Alueella työssäkäyvät			
	Yhteensä	Julkinen sektori	Yksityinen sektori	Tuntematon
Uusimaa	784 564	193 210	590 588	766
Pääkaupunkiseutu	615 652	150 001	465 030	621
Kuuma-seutu	100 838	25 773	74 968	97
Lohjan seutu	21 836	5 817	15 999	20
Loviisan seutu	6 633	1 481	5 149	3
Porvoon seutu	22 735	5 778	16 939	18
Raaseporin seutu	16 870	4 360	12 503	7

Taulukko 1. Alueella työssäkäyvät (lkm) seuduittain 2011. Lähde: Tilastokeskus/ Työssäkäynti

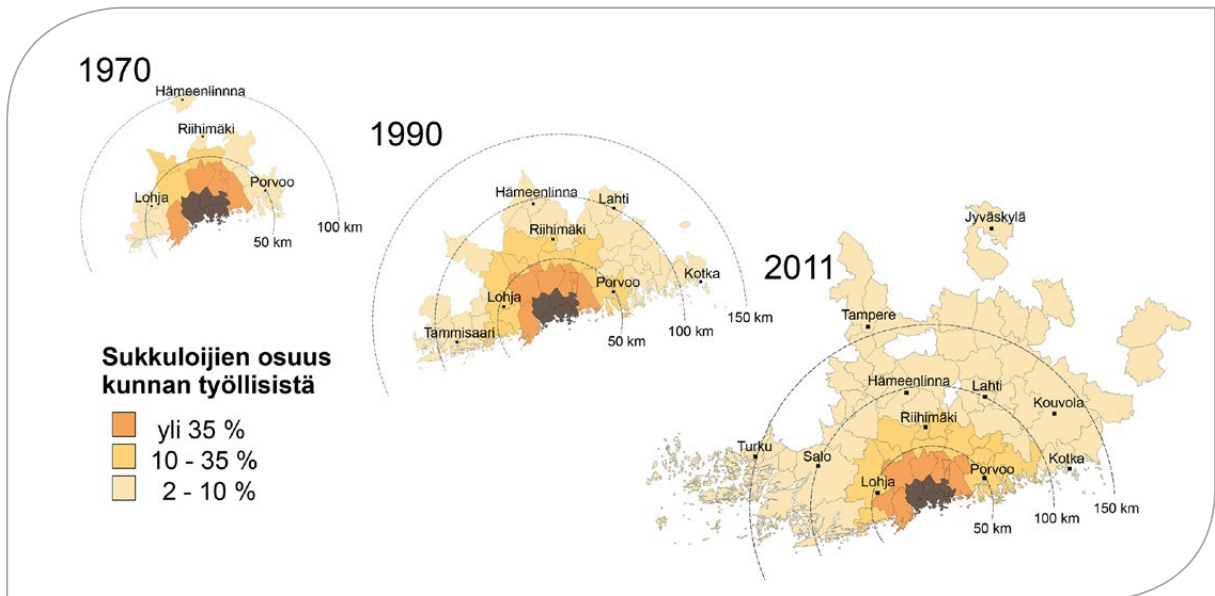

Kuva 7. Uudenmaan yritysten päätoimialat vuonna 2011. Toimialaluokituksen päätoimialajalla tarkasteltuna Uudenmaan yritysten suurin toimiala on kauppa henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 100 000 vuonna 2011. Kaupan osuus on viides Uudellamaalla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimiala on teollisuus, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 14 prosenttia. Seuraavaksi suurimmat toimialat henkilöstömäärällä mitattuna ovat: hallinto- ja tukipalvelut, kuljetus ja varastointi, rakentaminen, informaatio ja viestintä sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.

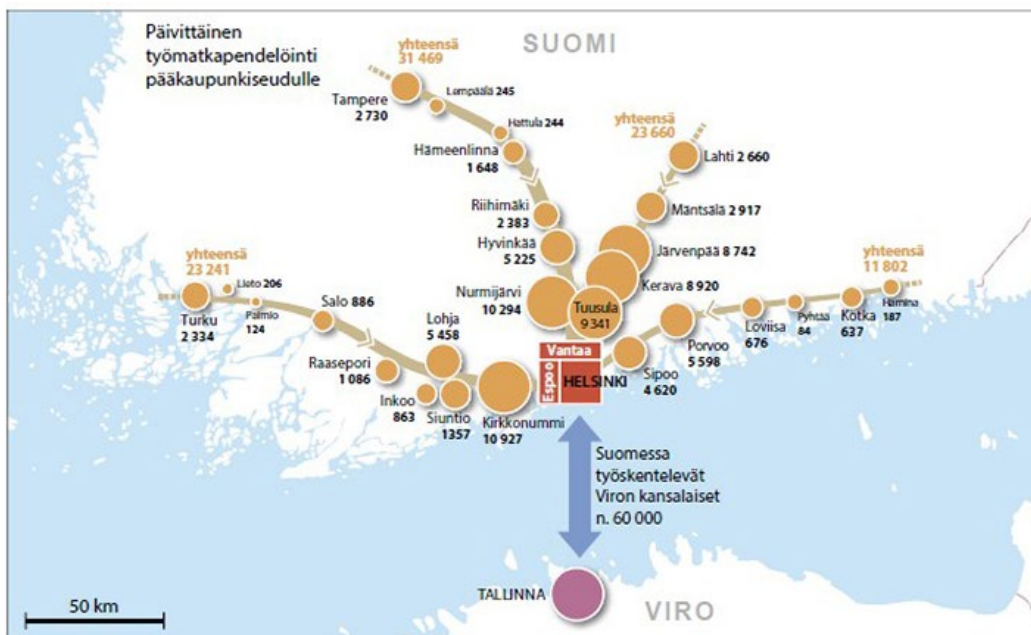
2.2. Aluerakenteen muutos ja pendelöinti

Pendelöinnillä (sukkuloinnilla) tarkoitetaan työssäkäyntiä oman asuinalueen ulkopuolella. Uudenmaan työllisistä noin 40 prosenttia pendelöi töihin

oman kunnan ulkopuolelle. Suurin osa Uudenmaan pendelöinnistä suuntautuu pääkaupunkiseudulle. Myös pendelöinti muualla Uudellamaalla kuin pääkaupunkiseudulla sijaitseviin työpaikkoihin on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla.

Kuva 8. Työmarkkina-alueen laajeneminen on lisännyt pendelöintiä pääkaupunkiseudulle. Muiden alueiden kytkös pääkaupunkiseutuun on voimistunut. Työllisyys on kasvanut työpaikkojen vähenemisestä huolimatta. Teollisuustyöpaikkojen supistuminen tuntuu voimakkaimmin Lohjan, Loviisan ja Raaseporin seuduilla. Väestönkasvu on mahdollistanut palvelualueiden kasvun useimmilla alueilla, ja palvelut kompensoivat teollisuuden työpaikkojen vähenemistä. Lähde: Pääkaupunkiseudulle suuntautuva työssäkäynti vuosina 1970, 1990 ja 2011, HSY.

Kuva 9. Helsingin metropolialueen viisi pendelöintikäytävää. Lähde: Neljän suunnan käytävät -selvitysluonnos.⁵

⁵ Helsinki eurooppalaisten liikennekäytävien risteyksessä – Neljän suunnan käytävät, Helsinki, Espoo ja Vantaa sekä ja Uudenmaan liitto, selvitysluonnos 17.6.2014.

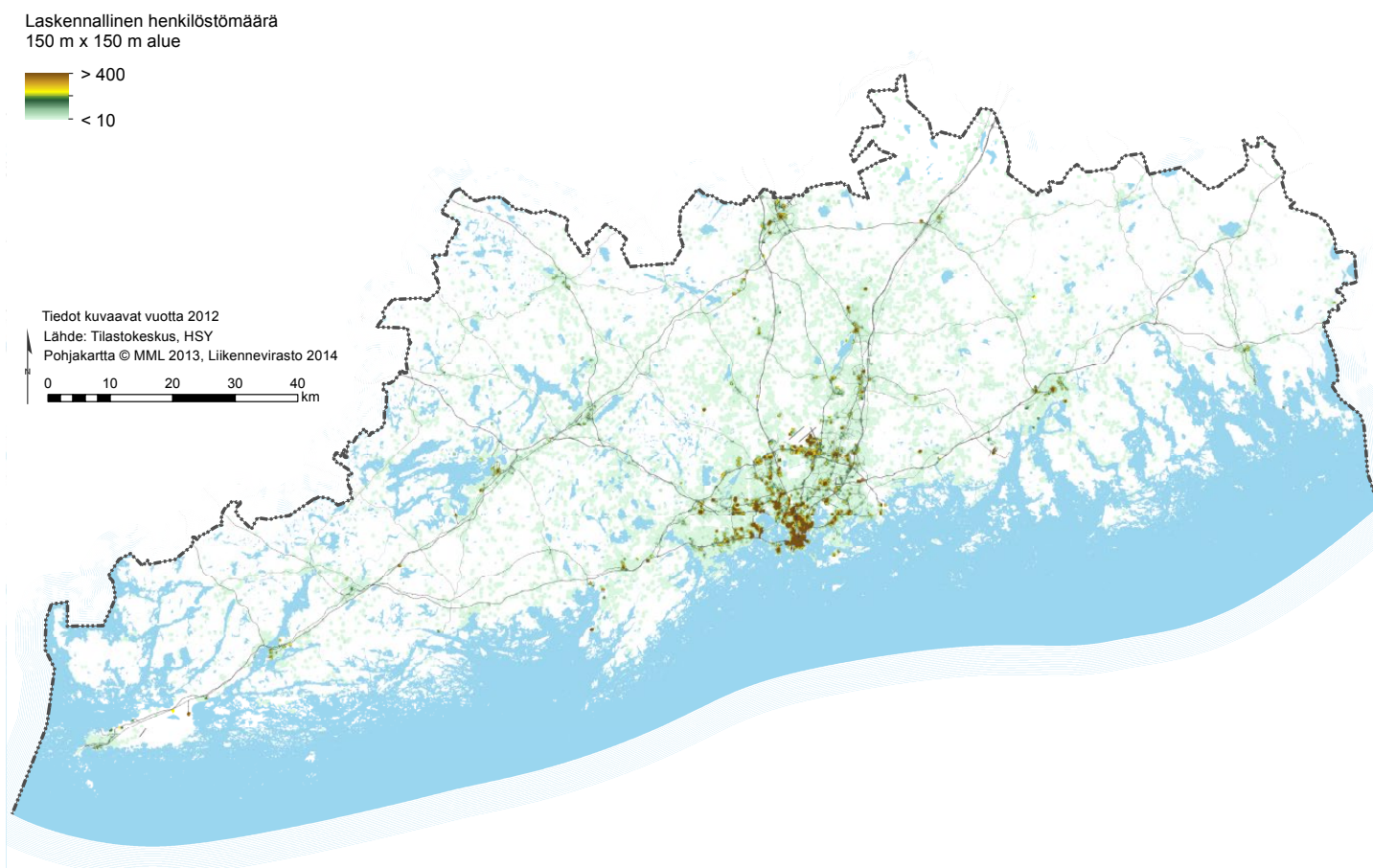

Työpaikkaliikkuvuus oman kunnan ulkopuolelle on suhteellisesti vilkkainta Kuuma-seudulla, jossa yli 60 prosenttia työssäkäyvistä liikkuu oman kunnan ulkopuolelle. Raaseporin seudulla luku on vajaa 30 prosenttia. Pendelöintiaste alenee pääkaupunkiseudun etäisyyden mukaan, ja jatkuu kauas Uudenmaan rajojen ulkopuolelle, erityisesti Kanta-Hämeeseen ja Päijät-Hämeeseen. Työmatkojen keskipituudet ovat systemaattisesti kasvaneet.

Pendelöintiaktiivisuus riippuu koulutustasosta: korkeakoulutetut liikkuvat työpaikkoihin aktiivisemmin kuin vähemmän koulutetut. Kuuma-seudulla korkea-asteen tutkinnon suorittaneista pendelöi yli 70 prosenttia ja perusasteen suorittaneista 50 prosenttia. Pendelöinti on kasvanut systemaattisesti nopeammin kuin työllisyys.

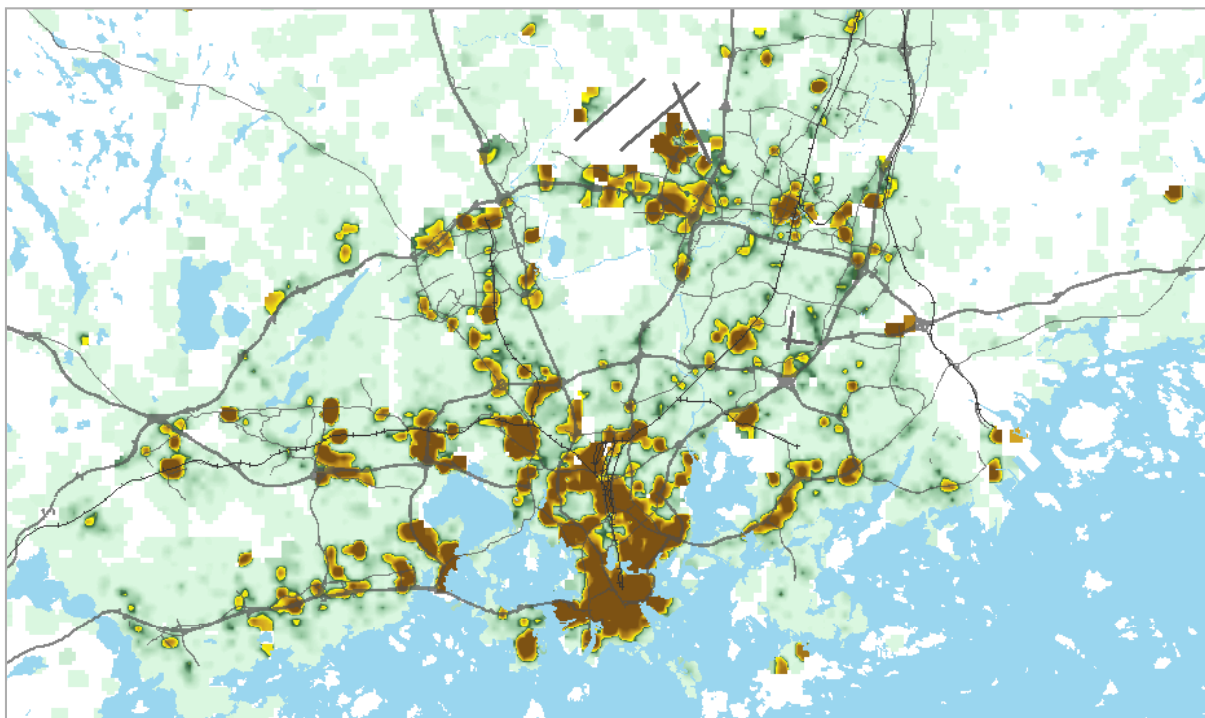
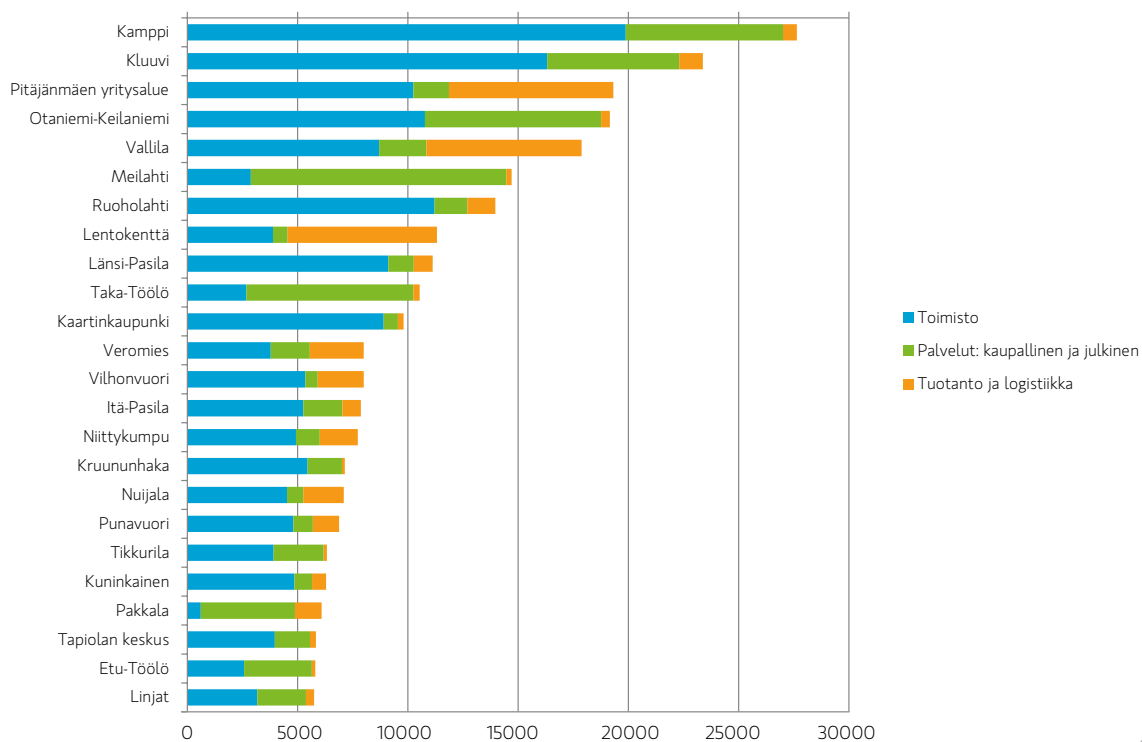
2.3. Työpaikkakeskittymät

Työpaikkakeskittymät

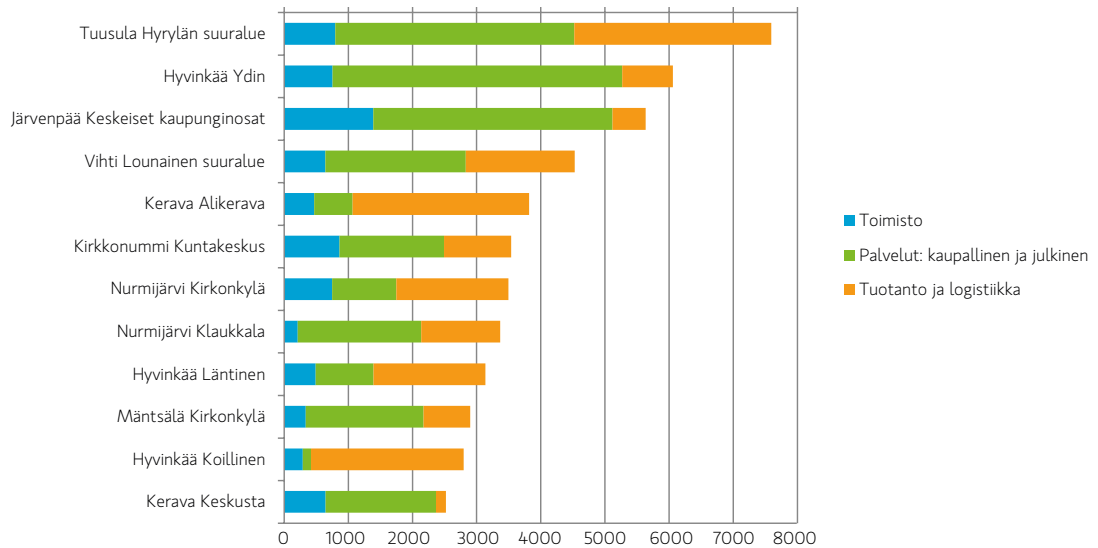
Kuva 10. Uudenmaan työpaikkakeskittymät. Työpaikka-alueena Uusimaa on sisäisesti eriytynyt ydinalueeseen ja seudullisiin työpaikkakeskittymiin. Ydinalueeseen kuuluvat Helsingin kantakaupunki, Pitäjänmäki, Leppävaara, Tapiola ja Otaniemi sekä Aviapolis. Ne muodostavat laajan toimisto- ja palvelukeskittymän, jossa myös logistiikalla ja korkean teknologian teollisuudella on vankka asema. Ydinalueelle pendelöidään laajalta alueelta. Vahvan ytimen rinnalla Uudellamaalla on lukuisia seudullisia työpaikkakeskittymiä, suurimpina Hyvinkää ja muut Keski-Uudenmaan keskukset, Porvoon keskus ja Sköldvik, Lohja sekä Raaseporin keskukset. Seudullisissa keskittymissä toimii erityisesti palvelualan, teollisuuden, logistiikan, alkutuotannon ja matkailun yrityksiä. Kuuma-seudun keskeiset työpaikka-alueet ovat integroitumassa yhteen pääkaupunkiseudun kanssa: Vantaa Aviapolis–Tuusula Focus–Sipoo Bastukärr.

Pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymien
työpaikkojen lukumäärät vuonna 2011

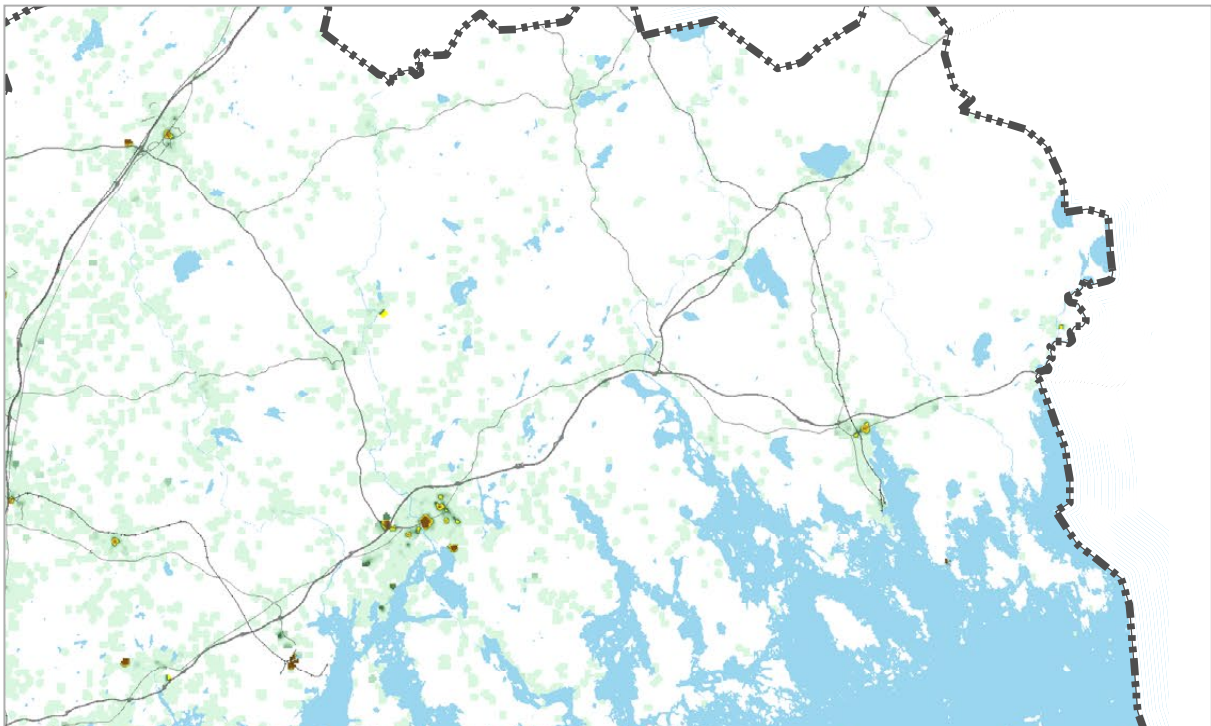
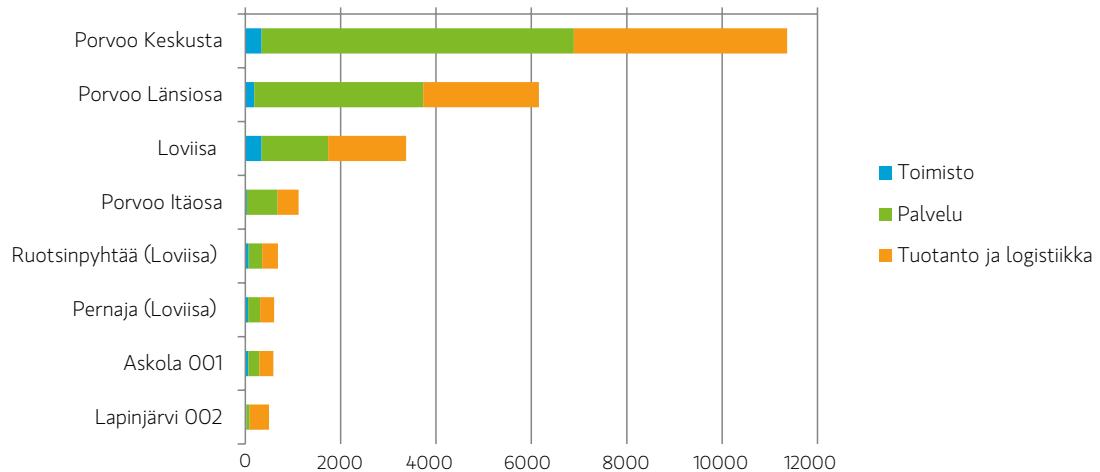
Kuva 11 ja 12. Pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymät vuonna 2011. Pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymiä hallitsevat toimistoalat (liike-elämän ja hallinnon palvelut) jotka ovat voimakkaimmin keskittymähakuisia. Pääkaupunkiseudun suurin työpaikkakeskittymä on Kamppi, jossa sijaitsee neljä prosenttia seudun työpaikoista. Samalla sen on seudun suurin toimistotyöpaikkakeskittymä. Palveluiden osalta seudun suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Meilahdessa. Vastaavasti seudun suurin tuotannon ja logistiikan keskittymä sijaitsee Pitäjänmäellä.

KUUMA-seudun työpaikkakeskittymien
työpaikkojen lukumäärät vuonna 2011

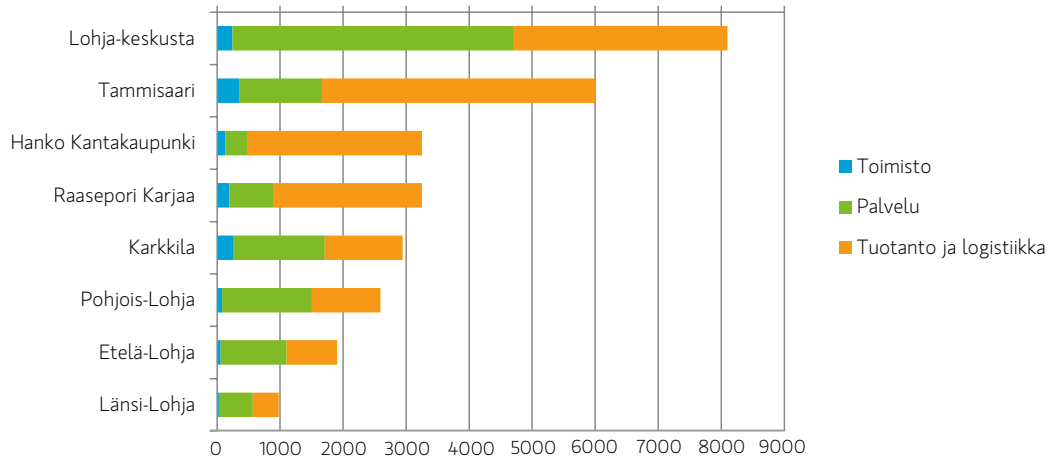
Kuvat 13 ja 14.. Kuuma-seudun työpaikkakeskittymät vuonna 2011. Kuuma-seudun suurin työpaikkakeskittymä on Tuusulan Hyrylän suuralue, jossa sijaitsee kahdeksan prosenttia seudun työpaikoista. Samalla se on seudun suurin tuotannon ja logistiikan työpaikkakeskittymä. Palveluiden osalta seudun suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Hyvinkään keskustassa. Vastaavasti seudun suurin toimistotyöpaikkakeskittymä sijaitsee Järvenpään keskustassa.

Itäisen Uudenmaan työpaikkakeskittymien
työpaikkojen lukumäärät vuonna 2011

Kuvat 15 ja 16. Itäisen Uudenmaan työpaikkakeskittymät vuonna 2011. Itäisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä on Porvoon keskustassa, jossa sijaitsee reilu kolmasosa (39 %) Porvoon seudun työpaikoista. Samalla se on seudun suurin palvelutyöpaikkojen sekä tuotannon ja logistiikan työpaikkojen keskittymä. Toimistotyöpaikkojen osalta seudulla on kaksi tasavahvaa työpaikkakeskittymää Porvoon keskustassa ja Loviisassa.

Läntisen Uudenmaan työpaikkakeskittymien
työpaikkojen lukumäärät vuonna 2011

Kuvat 17 ja 18. Läntisen Uudenmaan työpaikkakeskittymät vuonna 2011. Läntisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä on Lohjan keskusta, jossa sijaitsee peräti viidesosa (21 %) Läntisen Uudenmaan työpaikoista. Samalla se on Läntisen Uudenmaan suurin palvelutyöpaikkojen keskittymä. Tuotannon ja logistiikan sekä toimistotyöpaikkojen osalta Läntisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Tammisaassa.

2.4. Seutujen päätoimialat ja yritystoiminnan alueellinen erikoistuminen

Uudenmaan eri seudut poikkeavat toisistaan elinkeinorakenteen osalta. Pääkaupunkiseudun henkilöstöstä suurin osa työskentelee palvelusektorilla. Muilla seuduilla työllisistä suurin osa työskentelee teollisuudessa.

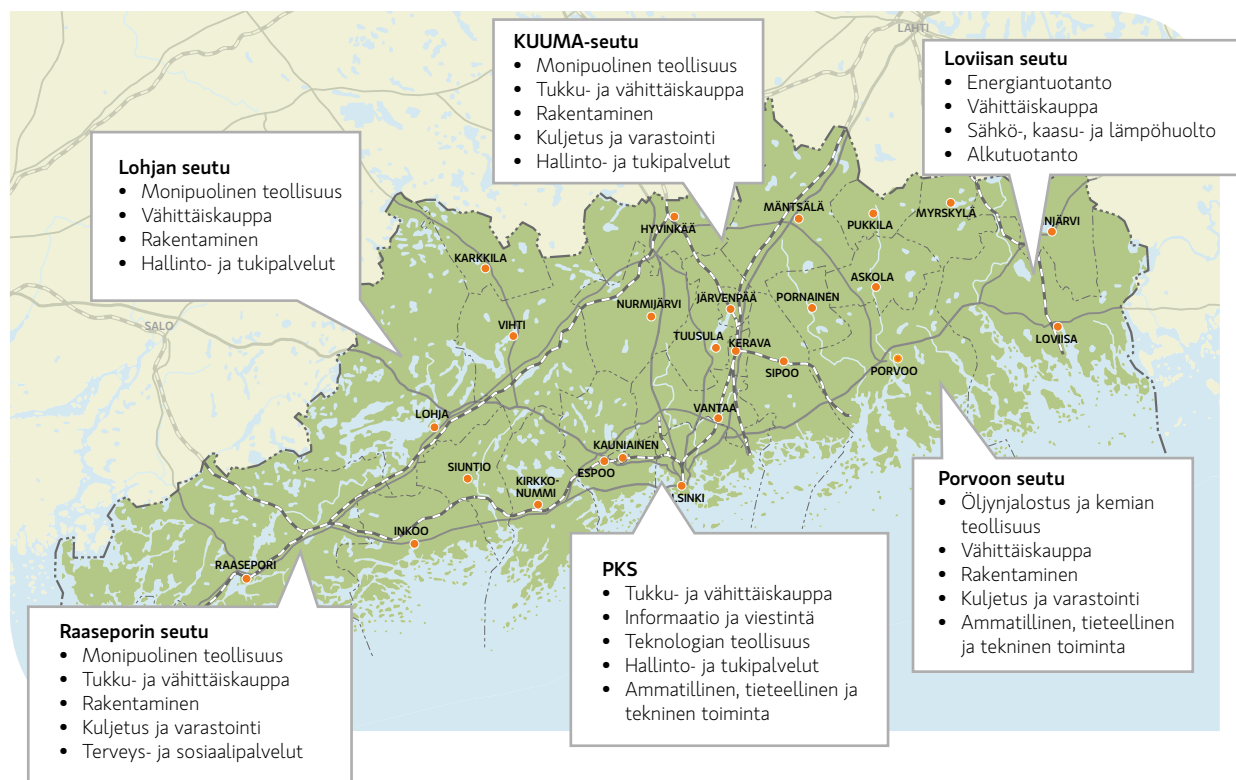
Uudenmaan erikoistumisalat

Alueellinen erikoistuminen on yritystoiminnan tunnusomainen piirre. Erikoistuminen perustuu siihen, että alueiden välillä on eroja yritystoiminnan tuottavuuteen vaikuttavissa tekijöissä. Näitä tekijöitä ovat mm. sijainti, liikenneyhteydet, muu perusrakenne, luonnonresurssit, työvoiman osaaminen, saatavuus ja hinta sekä kaikkien muidenkin tuotantopanosten saatavuus ja hinta. Kukin alue pyrkii erikoistumaan niihin tuotannonaloihin, joissa alue tarjoaa suhteellista tai absoluuttista etua muihin alueisiin verrattuna. Erikoistuminen ja siihen kiinteästi kytkeytyvä alueiden välinen

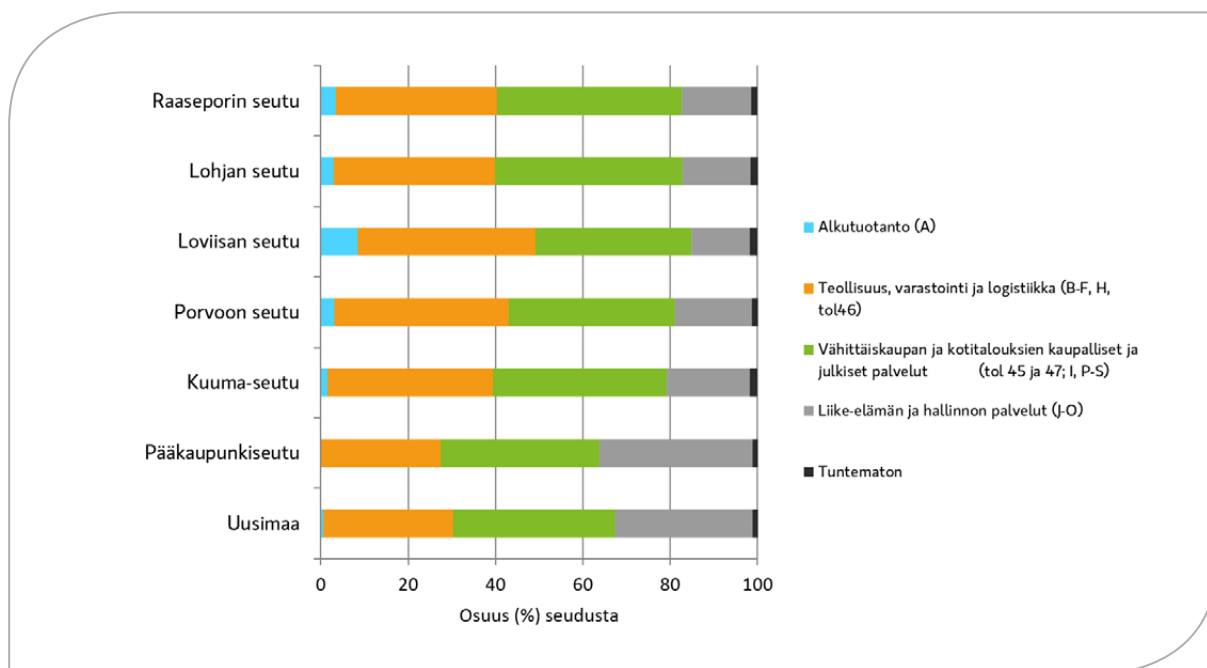
vaihdanta on aluetalouden kasvun tärkeä osatekijä ja selittäjä (mm. Laakso & Loikkanen 2004).

Uudenmaan erikoistumisprofiili on hyvin monipuolinen ja samankaltainen kuin muilla Euroopan suurkaupunkialueilla ja se poikkeaa muun Suomen erikoistumisprofiileista. Uusimaa on toisaalta erikoistuneiden palvelualojen keskittymä mm. rahoitustoiminta ja konsultointipalvelut ja toisaalta alueella on muutamia isoja teollisuuden aloja mm. öljy-, elintarvike- sekä kemiateollisuutta. Aluetta dominoi selvästi kaksi toimialaa: ilmaliikenne ja öljytuotteiden jalostus.

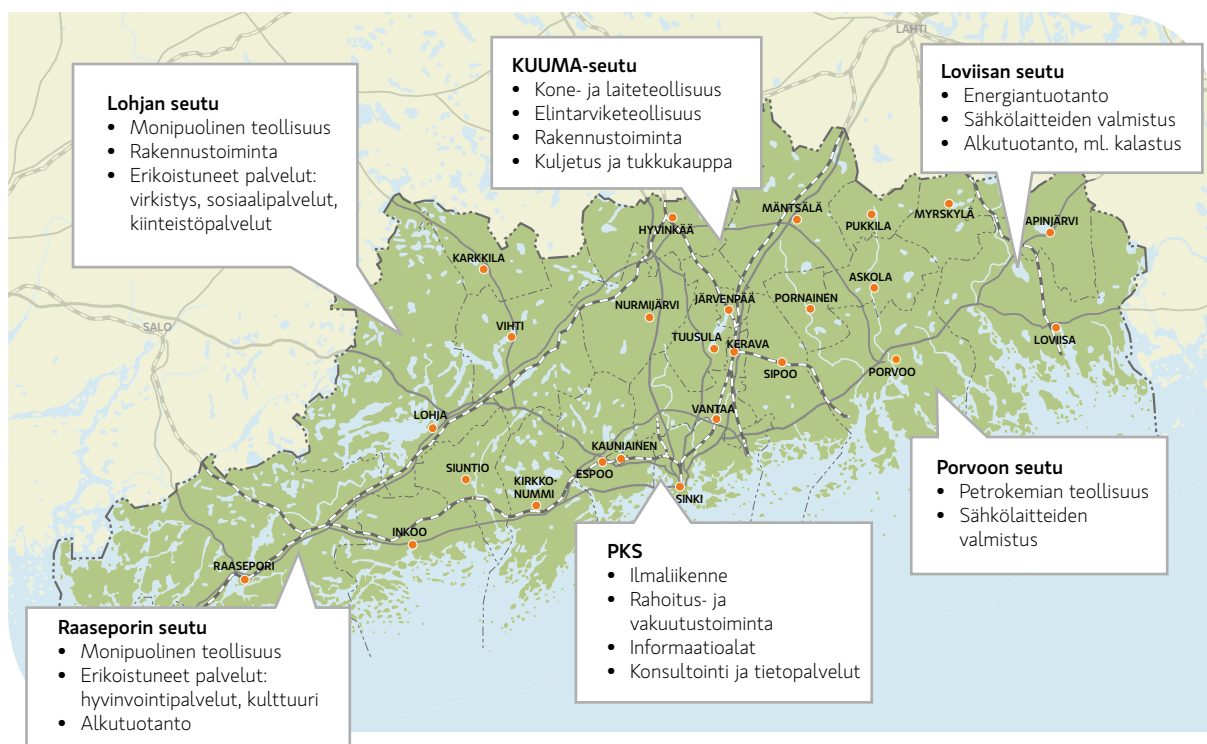
Edellä esitetty toimialoihin perustuva erikoistumisanalyysi ei tuo esiin eri toimialojen keskinäisiä riippuvuuksia. Kuitenkin yritykset muodostavat yhteistyöverkostoja, jotka usein ylittävät toimialarajat. Klusterilla tarkoitetaan osaamiskeskittymää, jossa keskinäistä yhteistyötä tekevät yritykset, koulutuslaitokset ja viranomaiset muodostavat yhteistyöryppään. Väljemmin täsmennettynä klusteri muodostuu toisiinsa sidoksissa olevista toimialoista ja niihin liittyvistä muista toimijoista, jotka ovat merkittäviä kilpailun kannalta.

Kuva 19. Seutujen päätoimialat, mukailen Kaupunkitutkimus TA:n selvityksestä.

Kuva 20. Uudenmaan työpaikkojen toimialaosuudet (%) seuduittain vuonna 2011.

Kuva 21. Yritystoiminnan alueellinen erikoistuminen, mukailten Kaupunkitutkimus TA:n selvityksestä. Uudenmaan yritystoiminnan erikoistumisella tarkoitetaan sitä, että alueen yritysten liiketoiminta on painottunut tiettyihin toimialoihin suhteessa koko maahan.

Matkailuun kytkeytyvä yritystoiminta voidaan tulkita klusteriksi, johon kuuluvat majoitus- ja ravitsemistoiminta, matkailupalvelut, henkilölliseen, virkistys- ja kulttuuripalvelut sekä kauppa. Matkailulla on tärkeä rooli Uudellamaalla kaikilla seuduilla ja se on kasvanut voimakkaasti Uudellamaalla. Matkailun yhtenä osana voidaan myös tarkastella suomalaista kesämökkikulttuuria. Hyypiän (2014) mukaan mökkikulttuuri muistuttaa jonkin verran matkailua, sillä ihmiset hyödyntävät usein sesongeittain mökkipaikkakuntansa kaupallisia palveluita. Uudenmaan suurimmat kesämökkikunnat ovat Lohja ja Raasepori. Väkimäärään suhteutettuna eniten kesämökkejä on Inkoossa.

2.5. Innovaatiotoiminnan nykytila

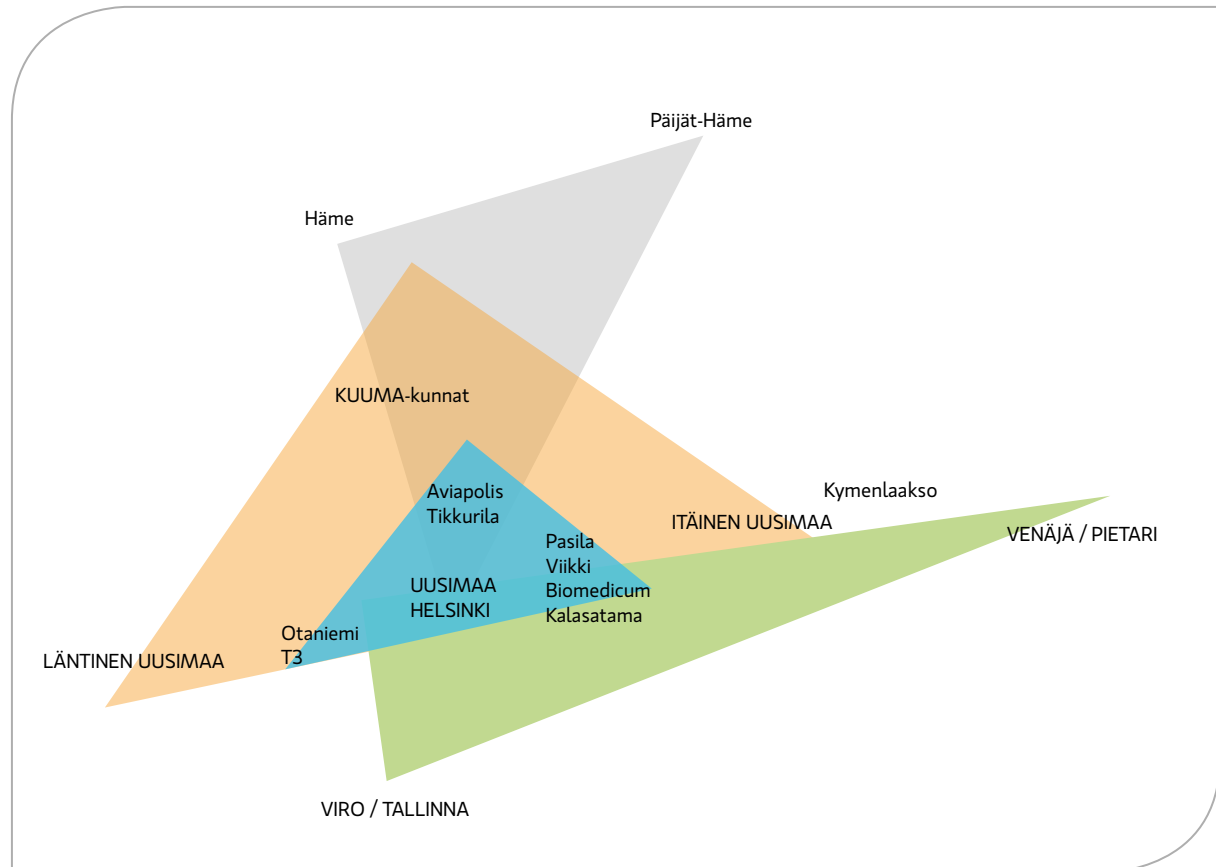
Uudenmaan liitto on yhdessä Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa tehnyt selvityksen *Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet*. Työssä käsiteltiin inno-

vaatiotoiminnan kriteereitä sekä alueen innovaatiotoimijoiden tarpeita, etenkin aluesuunnittelun näkökulmasta.

Uusimaa-ohjelman kolmiot

Uusimaa-ohjelmassa esitetyt kasvun ja yhteistyön kolmiot kuvaavat hyvin myös Uudenmaan innovaatio-ekosysteemin eri tasoja. Ytimenä on pääkaupunkiseudun sininen kärkikolmio, joka muodostaa innovaatioverkoston. Keltaisessa kasvukolmiossa ovat kehittäjä-, soveltaja- ja tuottajaverkostot. Haaste Uudenmaan innovaatioekosysteemille on, miten nämä funktioiltaan erilaiset verkostot kytkeytyvät yhteen toisiaan hyödyttäen. Maakuntakaavan haasteena on, miten kaavoituksen keinoin voidaan tukea innovaatiotoiminnan edellytyksiä Uudellamaalla.

Kansainväliset ja paikalliset verkostot muodostavat innovaatiokeskittymien ytimen. Verkostot toimivat sekä virtuaalisesti että paikallisesti,

Kuva 22. Uusimaa-ohjelman kolmiot.

jolloin tärkeäksi muodostuvat digitalisoitumisen lisäksi fyysiset yhteydet. Näin ollen innovaatiota-
louteen vaikuttavat voimakkaasti myös esimerkiksi
infrastruktuuri- ja kaavoitusratkaisut.

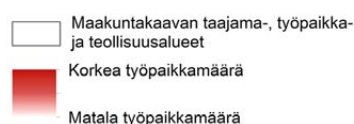
Maakuntakaavoituksella tuetaan välillisesti in-
novaatioekosysteemin kehitystä esimerkiksi Maa-

ilmanpankin 3D-mallin mukaisesti: tiivistämällä
kaupunkirakennetta, lyhentämällä etäisyyksiä ja
matka-aikoja, poistamalla erottelevia ja eristäviä
tekijöitä sekä panostamalla elämänlaatua ja veto-
voimaisuutta kasvattaviin tekijöihin.

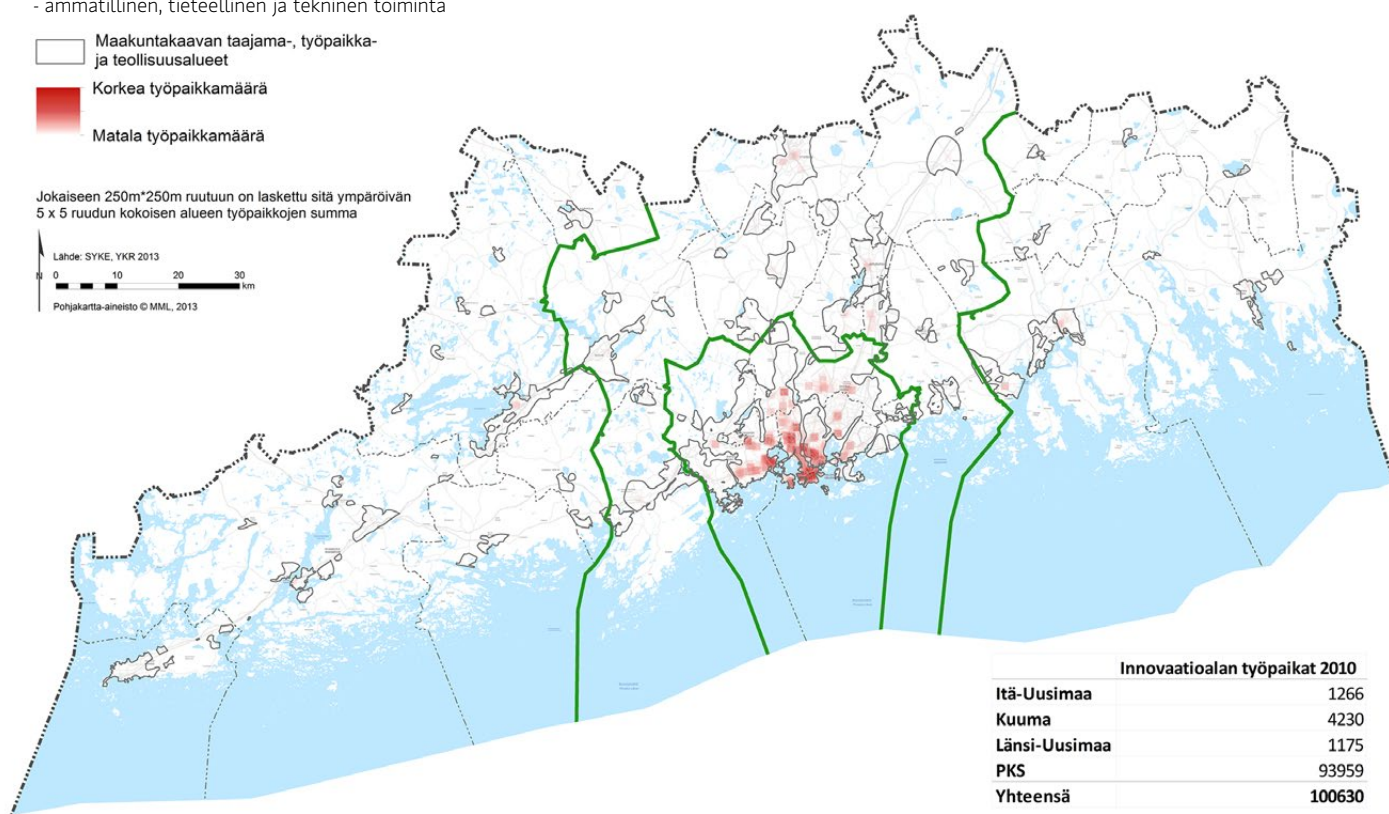
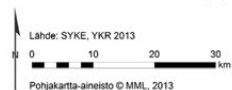
Innovaatiolan työpaikkakeskittymät 2010

TOL 2008

- Informaatio ja viestintä
- ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta

Jokaiseen 250m*250m ruutuun on laskettu sitä ympäröivän
5 x 5 ruudun kokoisen alueen työpaikkojen summa

Innovaatioalan työpaikat 2010	
Itä-Uusimaa	1266
Kuuma	4230
Länsi-Uusimaa	1175
PKS	93959
Yhteensä	100630

Mikäli työpaikkojen lukumäärä 250m*250m ruudussa on alle kymmenen, ei näitä yksiköitä koskevia toimialatietoja saa julkistaa. Taulukon luvuista puuttuvat nämä työpaikat.

Kuva 23. Innovaatioalojen työpaikkakeskittymät suhteessa maakuntakaavaan. Tarkastelussa on otettu huomioon informaation ja viestinnän, ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan työpaikat vuonna 2010. Mikäli työpaikkojen lukumäärä 250m * 250m ruudussa on alle kymmenen, ei näitä ole kartalla eikä luvuissa.

Uusimaa innovaatioekosysteeminä

INNOVAATIO-EKOSYSTEEMIN EDELLYTYKSET	Paljon potentiaalia	Hyvä tilanne, myös ongelmia	Vaatii lisää panostusta	Esteenä kehitykselle
Globaalisti arvostettua erityisosaamista	X			
...siihen perustuvaa yritystoimintaa		X		
luodaan uutta tietoa ja teknologiaa, jota seurataan kansainvälisesti		X	X	
vetää globaalisti puoleensa osaajia ja...			X	
...osaamista hyödyntävää liiketoimintaa ja...			X	
...investointeja			X	
siellä on globaalisti toimivia, osaamista hyödyntäviä yrityksiä		X	X	

Taulukko 2. Taulukossa Uuttamaata on arvioitu kaikkia innovaatiokeskittymiä yhdistävin kriteerein. Arvion perusteella Uusimaa on tällä hetkellä keskivahva innovaatioekosysteemi. Potentiaalia on, mutta se ei ole vielä realisoitunut täysimittaisesti.

Kriteerejä innovaatiotoimintoja tukevalle aluesuunnittelulle

Innovaatioekosysteemin tutkimuskirjallisuuden sekä selvitystä tukeneiden asiantuntijatyöpajojen tulosten perusteella luotiin innovaatiotoimintojen edellytyksiä tukevan aluesuunnittelun kriteeristö, jonka priorisoinnissa tärkeimmiksi Uudenmaan kehittämiskohteiksi nousivat aluesuunnittelun brändi ja yhteistyö sekä ympäristöjen vetovoima. Nämä sisältävät samalla tavoitteen aluesuunnittelun prosessin muuttamisesta enemmän yhteistoiminnalliseksi, jolloin suunnittelun innovaatiopotentiaali ja toimijoiden tarpeet tulisivat nykyistä paremmin hyödynnettyä.

1. Keskittymien vahvistaminen

- 1.1 Tiivis kaupunkirakenne
- 1.2 Osaamiskeskittymät, työpaikat, asuminen
- 1.3 Radanvarret
- 1.4 Hyödyntämättömät asemanseudut
- 1.5 Liikenteelliset solmupisteet
- 1.6 Uudenmaan strateginen sijainti kuljetus- ja kehityskäytävien solmuna (mm. Aasia, Pietari)

2. Infrastruktuurin toimivuus

- 2.1 Asemat ja joukkoliikenneväyhykkeet keskittymien sisällä ja välillä
- 2.2 Paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus: lentokentät, rautatiet ja maantiet
- 2.3 Tärkeät kehityskäytävät (Turkuun, Lahteen ja Pietariin; Tampereelle ja Vaasaan; Tallinnan tunneli)
- 2.4 Kevyen liikenteen väylät
- 2.5 Infrastruktuuriverkostot (mm. vesi, energia)
- 2.6 Valtakunnan tason priorisointi väylien kehittämisestä

3. Logistiikan muutoksen hallinta

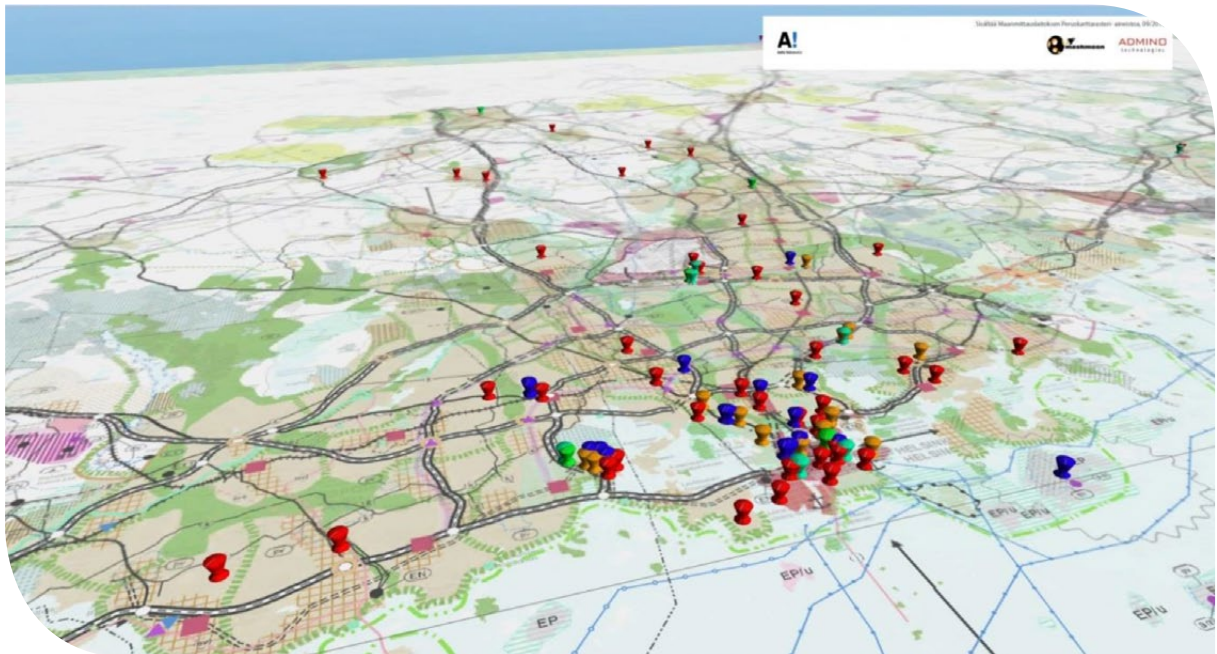
- 3.1 Nettikaupan vaikutukset tulevaisuuden kuluttamiseen, jakeluun ja logistiikkaan
- 3.2 Nykyistä isommat logistiset keskittymät
- 3.3 Lähellä kuluttajaa toimiva city-logistiikka

4. Ympäristöjen vetovoima

- 4.1 Keskeneräiset alueet
- 4.2 Matalan kynnyksen tilat
- 4.3 Tyhjen ja myöhemmin rakennettavien tilojen väliaikaiskäyttö ja kehityspolut
- 4.4 Viehättävät asuin ympäristöt

5. Aluesuunnittelun brändi ja yhteistyö

- 5.1 Isot kansainväliset yhteistyöhankkeet
- 5.2 Alueen toimijoiden aktivointi
- 5.3 Yhteistyöfoorumien ja -käytäntöjen kehittäminen

Kuva 24. Uudenmaan nykyisiä innovaatiotoimijoita maakuntakaavakartalla.

Punainen = Menestyneimmät yritykset; Vihreä = Yrityspalvelut ja -tuki (esim. uusyrityskeskukset)

Syaani = Aluekehitys- ja innovaatioyrietykset (esim. Otaniemen Kehitys Oy, Forum Virium)

Keltainen = Valtion tutkimuslaitokset; Sininen = Korkeakoulut

Lähde: Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet, Ståhle & Oksanen 2014.

3. ELINKEINOJEN SJOITTUMIS- KRITEEREITÄ JA KEHITYSSUUNTIA

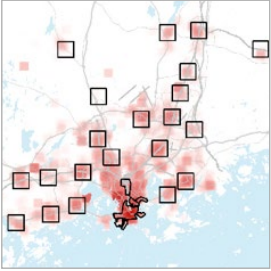
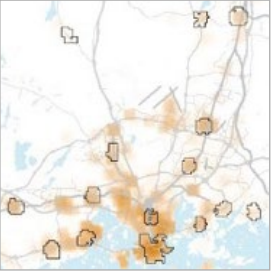
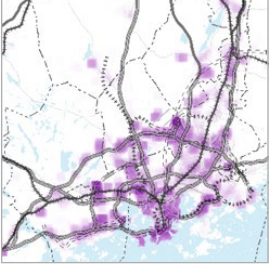
3.1. Elinkeinotoiminnan sijoittumiskriteereitä

Kaupunkitutkimus TA:n selvityksen mukaan tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin toimiva liikennejärjestelmä ovat tärkeitä edellytyksiä yritysten mahdollisuudelle hyötyä sijainnin aikaansaamista positiivisista ulkoisvaikutuksista. Uudellamaalle ovat keskittyneet erityisesti toimialat, jotka hyötyvät kasautumisen eduista sekä hyvästä saavutettavuudesta.

Liike-elämän ja hallinnon palvelut ja muut toimistotyöpaikat keskittyvät suurimpiin keskittymiin ja seutukeskuksiin, keskusten ytimiin jalankulkuvyöhykkeille. Liike-elämän palvelut, informaatioalat, kulttuuri ja virkistys sekä korkean teknologian tuotanto keskittyvät alueen sisällä muutamille keskeisille vyöhykkeille. Pääkaupunkiseudulla saavutettavuuden kannalta korostuvat erityisesti raideliikenteen läheisyys sekä hyvät yhteydet keskustaan ja lentokentälle. Muualla Uudellamaalla seutukeskusten asema korostuu.

Uudellamaalla on myös vahvoja paikallista kysyntää palvelevia aloja, mm. vähittäiskauppa ja muut kotitalouksien palvelut, jotka ovat sijoittumislogiikaltaan hajakeskittyneempiä kuin liike-elämän palvelut. Sijoittumiskriteerinä on ennen kaikkea asukkaiden eli palveluiden käyttäjien läheisyys.

Jalostuksen, teollisuuden ja logistiikan työpaikkojen sijaintia määrittävät liikenneverkko ja logistiset yhteydet. Tärkeä sijoittumiskriteeri on kytkeytyminen liikenteen solmukohtiin. Sijoittumiskriteereitä ovat lisäksi tilankäytön tehokkuus ja joustavuus, muunnettavuus, edullisuus ja työvoiman saavutettavuus. Uudellamaalla on lisäksi tuotantoa, joka ei edellytä keskittymäsijaintia, mm. maa- ja metsätalous, muu alkutuotanto, elintarviketeollisuus, rakennusaineteollisuus ja metallituoteollisuus.

Esimerkki nykytilanteesta	Elinkeinotoiminnan sijoittumislogiikan kuvaus	Sijoittumiskriteereitä
 Työpaikkakartalla maakuntakaavan keskustatoimintojen alueet	Kauppa ja kotitalouksien palvelut Palvelut ovat hajakeskittyneitä	Asiakkaiden saavutettavuus Kasautumisen edut asiakkaille Logistinen saavutettavuus Palvelutoimialoilla suuria eroja sijoittumislogiikassa
 Työpaikkakartalla Urban Zonen jalankulkuvyöhykkeet	Liike-elämän ja hallinnon palvelut ja muut toimistotyöpaikat Keskittyminen suurin keskittymiin ja seutukeskuksiin, keskusten ytimiin jalankulkuvyöhykkeille	Kommunikaatiointensiivisyys Saavutettavuus muihin yrityksiin Työntekijöiden saavutettavuus (korkea koulutustaso, sujuva pendelöinti, asuinalueiden sijainti) Saavutettavuuden kannalta korostuvat erityisesti raideliikenteen läheisyys sekä hyvät yhteydet keskustaan ja lentokentälle.
 Työpaikkakartalla maakuntakaavan liikenneverkkoa	Jalostus, teollisuus, logistiikka Sijoittuminen liikenteen solmukohtiin ja liikenneverkkoon tukeutuen	Logistiset yhteydet Tilankäytön tehokkuus ja joustavuus, muunnettavuus, edullisuus Työvoiman saavutettavuus Myös keskustojen ulkopuolella / taajamien reunoilla, liikenneväylien solmukohdissa ja varrella

Taulukko 3. Työpaikkojen sijoittuminen toimialoittain, vertailua maakuntakaavojen ja Urban Zone -liikunnisyvyöhykkeiden teemoihin sekä johtopäätöksiä sijoittumiskriteereistä.

3.2. Elinkeinojen kehityssuuntia

Kaupunkitutkimus TA:n selvityksessä elinkeinojen kehityssuuntia vuodelle 2040 hahmoteltiin skenaariotarkastelun avulla. Tarkastelussa vaihtoehdot muodostettiin talouden ja väestön kasvun nopeuden perusteella.

Skenaariotarkastelun johtopäätöksenä esitetään, että pitkän ajan maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelun näkökulmasta on perusteltua varautua nopeimpaan skenaariovaihtoehtoon, koska nopea kasvu edellyttää eniten suunnittelua, ohjaamista ja toimenpiteiden valmistelua, jotta välttyään mahdollisilta ”pullonkauloilta” maankäytössä ja liikenteessä. Nopea kasvu tuo mahdollisuuksia ja ongelmia. Se tuo haasteita osaamis- ja kehittämistoiminnalle, erikoistumiselle ja verkostoitumiselle, mutta mahdollistaa yhdyskuntarakenteen tiivistämisen. Vahvat ja hyvin saavutettavat yrityskeskittymät ovat avainasemassa toimitilatarjonnassa.

Maankäytön ja liikenteen perusrakenteet toteutetaan vuosikymmeniksi ja niiden suunnittelu ja toteuttaminen ovat hitaita prosesseja. Jos toteutettava kasvu on hitaampaa kuin mihin on varauduttu, rakentaminen hidastuu ja investointeja voidaan jakaa pitemmälle ajalle. Edellytyksenä on, että lii-

kenteen ja maankäytön hankkeet ovat tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti priorisoituja sekä vaiheistettuja, jolloin parhaat hankkeet voidaan toteuttaa ensin ja seuraavaksi parhaat voidaan lykätä myöhemmäksi tai toteuttaa supistettuina. Maankäytön haasteina ovat erityisesti panostukset kaavoitukseen ja asuntotuotantoon hyvän asumisen ja työmarkkinoiden toimivuuden vuoksi. Kasvu edellyttää mittavia investointeja liikenteeseen ja palveluverkoston.

Elinkeinorakenteen muutos

Elinkeinorakenteen tulevia muutoksia voidaan Kaupunkitutkimus TA:n selvityksen mukaan kuvata seuraavasti Uudellamaalla:

- Palvelutyöpaikkojen kasvu jatkuu.
- Liike-elämän palveluiden ja informaatioalojen kasvu ja keskittyminen pääkaupunkiseudun toimisto- ja palvelukeskittymiin.
- Logistiikka-alan rakennemuutos: sijoittumisen muutos, teknologia, prosessit.
- Teollisuuden rakennemuutos – teollisuus kehittyä monilla aloilla, mutta työpaikat tuskin lisääntyvät.
- Uudellemaalle voi tulla myös uutta teollisuutta – tarve sijoittumispaikoille ja yhteyksille.

Skenaariovaihtoehdot	Määrä	Toteutumisedellytykset/rajoitteet		Haasteet
		Ulkoinen toimintaympäristö	Alueelliset ja paikalliset toimet	
Nopea talouden ja väestön kasvu	Bkt >2,5%/v. Väestö > 1%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat, Suomen rakenneongelmat korjautuvat.	Uusimaa pidetään vetovoimaisena ja kilpailukykyisenä.	• Asuntotuotanto • Saavutettavuus • Investoinnit liikennejärjestelmään • Palveluverkosto
Keskimääräinen talouden ja väestön kasvu	Bkt 1-2,5%/v. Väestö 0,5-1%/v.	Euroopan ja maailman talouden kasvu keskitasoa, Suomen rakenneongelmat eivät pahene.	Omilla toimenpiteillä ei estetä kasvun toteutumista.	• Asuntotuotanto • Saavutettavuus • Investoinnit liikennejärjestelmään • Palveluverkosto
Hidas talouden kasvu ja nopea väestön kasvu	Bkt <1%/v. Väestö >1%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat hitaasti, mutta Euroopan vaikeudet ja maailman kriisit lisäävät muuttoliikettä.	Omilla toimenpiteillä ei pystytä vauhdittamaan talouden kasvua; muuttoliike mahdollistetaan.	• Asuntotuotanto • Työttömyys • Maahanmuuttajien integroiminen • Palveluverkosto
Hidas talouden ja väestön kasvu	Bkt <1%/v. Väestö <0,5%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat hitaasti, Suomen rakenneongelmat pysyvät rajoitteena.	Omilla toimenpiteillä ei pystytä vauhdittamaan kasvua.	• Työttömyys • Sosiaalinen eheys • Palveluverkosto

Taulukko 4. Skenaariot kuvaavat erilaisia kehityssuuntia, jotka on muodostettu talouden ja väestön kasvun eroista.

4. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ NYKYTILASTA JA KEHITYSNÄKYMISTÄ

Johtopäätökset on koottu Kaupunkitutkimus TA:n selvityksestä, jossa niitä on käyty läpi laajemmin.

Uudellamaalla on erityisasema Suomessa ja Itämeren alueen verkostossa. Alue on Suomen suurin tuotannon ja yritystoiminnan keskittymä, sillä siellä sijaitsee liike-elämän palveluiden, rahoituksen, suuryritysten pääkonttoreiden, tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja monien muiden erikoistuneiden palveluiden keskittymiä. Nämä keskittymät tuottavat palveluita muun Suomen ja lähialueiden teollisuudelle ja muille elinkeinoille. Uusimaa on myös yksi Pohjois-Euroopan tärkeimpiä logistiikan ja henkilöliikenteen solmukohtia, joka toimii välittäjänä paitsi muun Suomen myös Baltian, Venäjän ja Kaukoidän kansainväliselle liikenteelle.

Työpaikka-alueena Uusimaa on sisäisesti eriytnyt ydinalueeseen ja seudullisiin työpaikkakeskittymiin. Ydinalue tuottaa kaksi kolmannesta Uudenmaan bruttokansantuotteesta ja siellä sijaitsee lähes puolet maakunnan työpaikoista. Vahvan ytimen rinnalla Uudellamaalla on lukuisia seudullisia työpaikkakeskittymiä..

Kasvun haasteita maakuntakaavalle

Maankäytön näkökulmasta Uudenmaan nopean kasvun skenaario on haastavin, sillä se vaatii investointeja liikennejärjestelmään, asuntotuotantoon sekä palveluverkostoon. Vaikka investoinnit edellyttävät resursseja, niillä taataan alueen uusiutumiskyvyn ylläpitäminen. Vaihtoehto tuo myös mukanaan ongelmia: miten hallita kasvua kestävästi ratkaisemalla hiilipäästöjen ja ruuhkautumisen ongelmat? Vaihtoehto haastaa myös eri osapuolia ristiriitojen ratkaisuun sekä yhteistyöhön.

Maakuntakaavan tärkeänä roolina on luoda edellytyksiä elinkeinotoiminnalle. Kaavalla ei voida luoda uusia yrityksiä tai työpaikkoja. Maakuntakaava ei siis ole suoraan väline, vaan yhteyskeinoihin ja välineisiin. Maankäytön, asumisen ja liikenteen rajoitukset ja pullonkaulat voivat osal-

taan heikentää elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa ja suunnitelmassa kannattaa olla avoin eri elinkeinojen suhteen. Näin välttään siltä, ettei ennako-odotuksilla rajata ulos tarkoituksetta mahdollisia tulevaisuuden kasvualoja. Maakuntakaavassa voidaan ottaa huomioon elinkeinoelämän tilatarpeet ja luoda yritystoiminnalle mahdollisuuksia sijoittua ja kasvaa hyvissä paikoissa. Esimerkiksi maakuntakaavassa voidaan pyrkiä luomaan uusia liikenteen solmukohtia, joihin syntyy luonnostaan uusia työpaikkakeskittymiä.

Saavutettavuus on tärkeä alueen kilpailutekijä: hyvät yhteydet tavaraliikennettä ja henkilöliikennettä varten ovat lähes välttämätön edellytys suurille, kasvaville kaupunkialueille. Parantunut saavutettavuus sekä kaupunkialueiden sisällä että niiden välillä on mahdollistanut kaupunkialueiden kasvun (Laakso & Kostiainen 2013). Investoinnit liikennejärjestelmän kehittämiseen saavat aikaan myös impulsseja aluetaloudelle. Liikennehankkeet luovat rakentamisaikaista liiketoimintaa ja työpaikkoja, mutta sitä merkittävämpiä impulsseja voi syntyä uusista ja parantuneista yhteyksistä. Saavutettavuuden kehittäminen edelleen on edellytys työmarkkina-alueen laajenemiselle ja kansainvälisille yhteyksille. Uudenmaan eri alueet ovat saavutettavuuden näkökulmasta eri asemassa. Sekä läntiseltä Uudeltamaalta Lohjan suunnasta että itäiseltä Uudeltamaalta puuttuu raideliikenneyhteys pääkaupunkiseudulle. Nuo niin kutsutut itä- ja länsirata on osoitettu jo 2. vaihemaakuntakaavassa, ja niiden toteuttamisen edistäminen on myös maakuntaliitolle tärkeä tavoite, vaikka taloudelliset ja kysyntää koskevat edellytykset niiden toteutumiselle voivat olla pitkän ajan päässä.

Tärkeitä liikenneyhteyksiä ovat pääkaupunkiseudun ja Kuuma-seudun poikittaisyhteydet, jotka poistaisivat osin ruuhkautumisen ongelmaa seuduilla sekä tarjoaisivat mahdollisuuksia logistiikan kehittämiseksi. Tulevaisuudessa Helsingin ja Tallinnan sekä yleisemmin Suomen ja Baltian maiden

sekä Keski-Euroopan yhteyksien kehittyminen Rail Baltican kautta ja potentiaalinen Suomenlahden tunneliyhteys tarjoavat mahdollisuuksia, joita ei kaikilta osin ole vielä tunnistettu.

Liikennejärjestelmän vaikutukset maankäyttöön ja laajemmin aluetaloudelliseen kehitykseen eivät kuitenkaan synny automaattisesti eivätkä kaikilla alueilla ja kaikkina aikoina samanlaisina. Bannister & Berechman (2003) korostavat vaikutusten voimakasta riippuvuutta aluetalouden rakenteesta ja koosta, poliittisesta päätöksenteosta sekä uusien hankkeiden tapauksessa liikenteellisistä edellytyksistä. Uudenmaan kaltaisella kehittyneellä kaupunkialueella maankäytön ja liikenteen muutosten lähtökohtana on, että alueella on jo pitkään ollut suhteellisen hyvin toimiva liikennejärjestelmä sekä siihen tukeutuva kaupunkimainen maankäyttörakenne. Asetelma on toisenlainen kuin monissa alikehittyneissä ja kehittyvissä maissa ja kaupungeissa, joissa uudet liikenneyhteyden yhdistävät aikaisemmin erillään olleita alueita toisiinsa.

Uudellamaalla uudet liikennehankkeet eivät yleensä saa aikaan dramaattisia muutoksia liikumis- ja kuljetusmahdollisuuksissa, vaan tyypillisesti paikallisia parannuksia, joilla on yleensä myös vaikutuksia laajempaan liikenneverkkoon. Liikennehankkeet eivät johda automaattisesti merkittäviin muutoksiin maankäytössä ja sitä kautta syntyviin taloudellisiin vaikutuksiin. Vaikutusten edellytyksenä on ensiksikin, että maankäyttö ja aluetalous pystyvät hyödyntämään liikennehankkeen kautta syntyvät saavutettavuusedut ja toiseksi, että suunnittelujärjestelmä ja poliittinen päätöksenteko mahdollistavat hyödyntämisen ja siihen liittyvät muutokset.

Uudenmaan kasvunäkymät

Tulevaisuudessa palvelutyöpaikkojen, liike-elämän ja informaatiopalveluiden kasvu jatkuu todennäköisesti edelleen. Näiden alojen työpaikat keskittyvät pääkaupunkiseudun toimisto- ja palvelukeskittymiin, mutta osa kasvusta suuntautuu

maakunnan muihin keskuksiin. Asiantuntijatyöpaikkojen kasvu voi suuntautua myös asuinalueille ja muihin hajasijainteihin, koska jatkuvasti suurempi osa työstä on paikasta riippumatonta, liikkuvaa ja joustavaa. Logistiikka-alan suuret yritykset ovat pikku hiljaa siirtyneet pääkaupunkiseudulta Kuuma-seudulle liikenteen solmukohtiin sekä lähelle lentokenttää ja Vuosaaren satamaa. Verkkokauppa tuo lisää kysyntää jakeluvarastoille ja -autoille, mikä lisää ns. citylogistiikkaa pääkaupunkiseudulla. Varastojen automatisointi näkyy tulevaisuudessa niiden tilatarpeen vähenemisenä. Teollisuuden rakennemuutos jatkuu edelleen, mutta muutos saa aikaan myös uusia investointeja ja toimipaikkojen sijoittumisia. Tuotannon automatisointi ja siihen liittyvä työvoimakustannusten suhteellinen aleneminen voivat tuoda mm. teknologiateollisuuden tuotanto-toimintaa takaisin Suomeen. Uudet investoinnit eivät välttämättä saa aikaan tuotantotoiminnan ja logistiikan työpaikkojen nettokasvua.

Maakuntakaavaa laadittaessa tulee huomioida myös alueen muut suunnitelmat ja niiden tavoitteet mm. Helsingin seudun maankäyttösuunnitelma ja HLJ 2015. On tärkeää, että maakuntakaava ei ole ristiriidassa alueen muiden pitkän tähtäimen suunnitelmien ja tavoitteiden kanssa, vaan tuke-
massa niitä omalta osaltaan.

Logistiikan kehittäminen

Uudenmaan liiton laatimassa logistiikan kehityskuvassa on tehty neljä eri skenaariota:

- Nykyinen hajautuva kehitys jatkuu ja samalla kuntien välinen kilpailu logistiikkakeskuksista
- Logistiikka rakentuu Kehä V -väylän ympärille
- Logistiikka pyrkii pysymään lähellä pääkaupunkiseutua
- Uusimaa varautuu raideliikenteen mahdollisuuksiin

Nyt jo on nähtävillä, miten logistiikan yritykset hakeutuvat pääkaupunkiseudulta maan hinnan nousun ja ruuhkautumisen vuoksi edullisemmille alueille, lähinnä Kuuma-seudulle. Samalla logistiikkakeskusverkko muuttuu keskittyneemmäksi,

mikä lisää alueen houkuttelevuutta sijaintipaikkana ja suurentaa keskittymien kokoa. Logistiikassa on tapahtumassa toimintaympäristön muutoksia mm. verkkokaupan lisääntyminen, varastojen automatisointi ja pienempi tilatarve. Vaikka viime vuosikymmenten suuntana on ollut rautatiekuljetusten väheneminen Suomessa ja Uudellamaalla, tulevaisuudessa rautatieliikenteen rooli logistiikassa tulee todennäköisesti uudelleen kasvamaan. Tähän vaikuttaa mahdollisesti mm. hiilidioksidivero ja rautatieliikenteen avaaminen kilpailulle. Lisäksi EU ajaa voimakkaasti rautatieliikenteen edistämistä. Logistiikan näkökulmasta rautatieverkko ja rahtiliikenne tukevat hyvin toisiaan. Olisi tärkeää kytkeä uudet logistiikkakeskukset raideliikenteeseen. Maakuntakaavan tulisi osaltaan ohjata uusien logistiikkakeskittymien kytkemistä raideyhteyteen.

Uudenmaan liiton laatimassa logistiikan kehityskuvassa on hahmoteltu kulutustavaroiden logistiikan keskittymä akselille Vuosaari–Lahden väylä–Kehä III–Aviapolis–Hämeenlinnan väylä ja tilaa vievä teknisen kaupan logistiikan keskittymä akselille Hämeenlinnan väylä–Kehä V–Lahden väylä. Erityisesti raideliikenteen yhdistäminen kumipyörälogistiikkaan luo uusia mahdollisuuksia logistiikka-alan yrityksille, esimerkiksi Bastukärin alueen yhdistäminen päätään. Focus-alueen kehittämisen kannalta tärkeää olisi poikittaisliikenteen (Kehä IV) avaaminen Tuusulan väylän ja Hämeenlinnan väylän välille. Maakuntakaavan rooli on päättää siitä, keskitetäänkö alan yritystoimintaa muutamiin sijainniltaan hyviin keskittymiin vai annetaanko kuntien tehdä varauksia yhä uusiin logistiikan keskittymiin.

Teollisuuden kehittäminen

Kuten edellä todettiin, Uusimaa on tulevaisuudessa potentiaalinen teollisuuden toimipaikkojen sijoittumis- ja kasvualue. Tulevaisuudessa teollisuuden työpaikat tuskin lisääntyvät, mutta teollisuus uudistuu ja uusia tuotantolaitoksia sijoittuu Uudellemaalle esimerkiksi uusien logistiikka-alueiden yhteyteen. Teollisuudessa Uudenmaan vetovoimatekijänä ovat hyvät kansainvälisen logistiikan ja henkilöliikenteen yhteydet, yhteyden Venäjälle sekä vahva tutkimus- ja kehittämisympäristö.

Maankäytössä on tärkeää varautua tarjoamaan Uudellamaalla myös tuotantotoiminnalle hyviä sijoittumispaikkoja, jotka vastaavat nykyaikaisen

tuotannon vaatimuksiin saavutettavuuden (logistiikka ja henkilöstö), energiahuollon, vesi- ja jätevesihuollon, tietoliikenneyhteyksien ja turvallisuuden kannalta.

Yritysten ja niiden henkilöstön kannalta on eduksi, jos alueelta löytyy myös muita palveluita, kuten ravintoloita ja kahviloita sekä hyvät joukkoliikenneyhteydet. Samalla kun mahdollistetaan uusien alueiden syntymistä, on hyvä turvata myös vanhojen jo olemassa olevien alueiden kehittyminen ja laajenemismahdollisuudet. Esimerkiksi asumista ei kannata sijoittaa liian lähelle teollisuus- ja tuotantoalueita. Käytöstä väistyvien alueiden muuntaminen uusiin käyttötarkoituksiin on järkevää ja erityisesti taajamien läheisyydessä olevien alueiden muuntaminen asumistarkoitukseen.

Toimistoalojen kehittäminen (liike-elämän palvelut, informaatio, rahoitus, hallinto)

Toimistotilaa on tällä hetkellä tarjolla runsaasti, voidaan puhua ylitarjonnan rakenteellisesta ongelmasta. Lisäksi yleis- ja asemakaavoissa on runsaasti varauksia uudelle toimistokerroksalalle. Työn luonne on muuttunut ja toimistotilan käyttö on joustavaa ja uudistumissykli nopea, mikä heijastuu uusiin toimitilamalleihin. Toimitilaväljyys pienee voimakkaasti, mutta erilaisia toimintoja varten tarjotaan tilaa. Yritykset hakeutuvat entistä enemmän hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle. Pysäköintiä koskevien vaatimusten suhteen ydinkeskusta ja ulompien vyöhykkeiden toimistokeskittymät eriytyvät voimakkaasti. Tulevaisuuden vetonauloja ovat vahvat ja hyvin saavutettavissa olevat keskittymät, esimerkiksi raideliikenteen solmukohdat ja vahvat keskusta, joissa on vetovoimaa. Kokonaistilantarve kasvaa hitaasti, sillä uudet toimistotilat ovat tilankäytöllisesti tehokkaampia kuin vanhat. Rotaatio on nopeaa ja vanhoja tiloja vapautuu purku- ja muuntokunnossa. Keskittymien kannalta olennaista on alueen saavutettavuus ja sen parantaminen, sillä Uudenmaan työmarkkina-alue laajenee edelleen. Vetovoimaisimpien alueiden rooli seudulla vahvistuu entisestään: Hel-

singin keskusta, Pasila, Leppävaara, länsimetron vyöhyke ja Aviapolis.

Palveluelinkeinojen ja matkailun kehittäminen

Väestönkasvu luo edellytyksiä palveluiden kehittämiselle seuduilla, vaikka perinteiset työpaikat vähenisivät. Vaikka kaupunkikeskustoilla ja kaupakeskuksilla on keskeinen rooli kaupan ja palveluiden sijaintipaikkoina, toimipaikkoja sijoittuu myös hajautuneesti asuin- ja työpaikka-alueille. Asuminen ja palvelut synnyttävät keskinäistä synergiaa, kuten myös toimisto- ja tuotantotyöpaikat ja palvelut. Palvelut ja palveluiden asiakkaat hyötyvät palvelukeskittymien synnyttämistä kasautumiseduista: asiakkaat voivat vertailla tavaroita ja palveluita sekä hankkia useita palveluita samalla kertaa. Palveluyritykset – myös keskenään kilpailevat – hyötyvät keskittymien suurista asiakasvirroista. Tulevaisuudessa keskeiset raideliikenteen asemanseudut ovat luontevia paikkoja laajan palveluvalikoiman kaupunkikeskuksille. Toimivien, viihtyisien ja vetovoimaisten asemakeskusten toteuttaminen edellyttää maankäytön suunnittelun (yleispiirteisen ja yksityiskohtaisen), liikennesuunnittelun, elinkeinoelämän ja asukkaiden tiivistä yhteistyötä.

Matkailun kasvulle on Uudellamaalla potentiaalia useiden vetovoimatekijöiden vuoksi. Uusi-maa tarjoaa kiinnostavan yhdistelmän kaupunkiympäristöä, maaseutua, merta, järviä ja jokia sekä metsiä ja muuta luontoa maantieteellisesti pienellä alueella. Helsinki-Uudellamaalla on kansainvälisesti hyvä imago, joka ilmenee mm. menestyksenä kansainvälisissä kaupunkivertailuissa. Helsinki-Vantaan lentoaseman vahvistunut rooli Aasian liikenteen solmukohtana tuo Uudellemaalle potentiaalisia matkailijoita. Pietarin junayhteys sekä Tallinnan ja Tukholman laivayhteydet kytkevät Uudenmaan Itämeren suurkaupunkien verkostoon. Runsas kulttuuri-, viihde- ja urheilutapahtumien tarjonta vetävät Helsinkiin tapahtumavieraita, jotka haluavat liittää vierailuun myös muita kohteita

B. KEHITYSKUVA

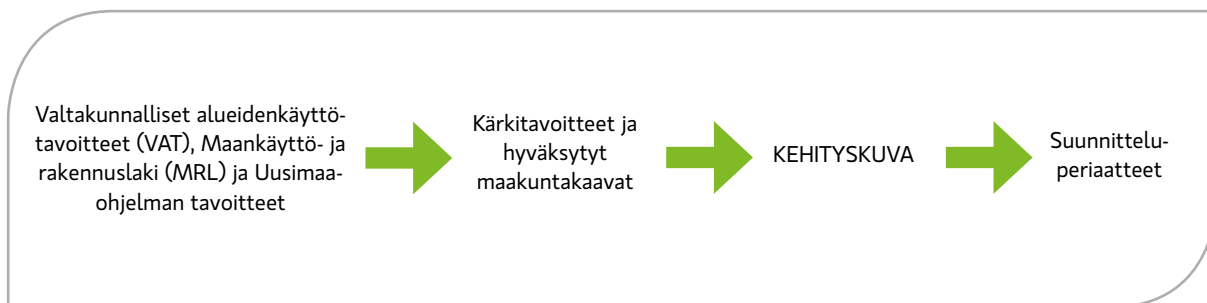
Kehityskuvassa esitetään elinkeinojen tavoitetilä vuonna 2040 ja tarkentuneet tavoitteet. Tavoitteita havainnollistetaan kartoilla. Kehityskuvassa määritellään polut, miten tavoitetilä saavutetaan. Osa tavoitteista ”kulkee maakuntakaavoituksen polkuja” ja osaa edistetään muilla keinoin.

Kehityskuva sisältää osittain yksityiskohtaisempia tavoitteita kuin maakuntakaava esimer-

kiksi elinkeinoalueiden profiloinnin ja priorisoinnin osalta.

Kehityskuvalla vastataan mm. seuraaviin kysymyksiin: Millainen on asukkaiden, työntekijöiden ja yrittäjien kannalta tavoiteltava maakunnallinen elinkeinorakenne eli tavoitetilä? Miten tavoitetilää voidaan maakuntatasolla edistää? Mitä kannattaa tavoitella?

5. TAVOITTEET

Kuva 25. Kehityskuvatyöllä muodostetaan suunnitteluperiaatteet maakuntakaavoitukselle.

5.1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman tavoitteet

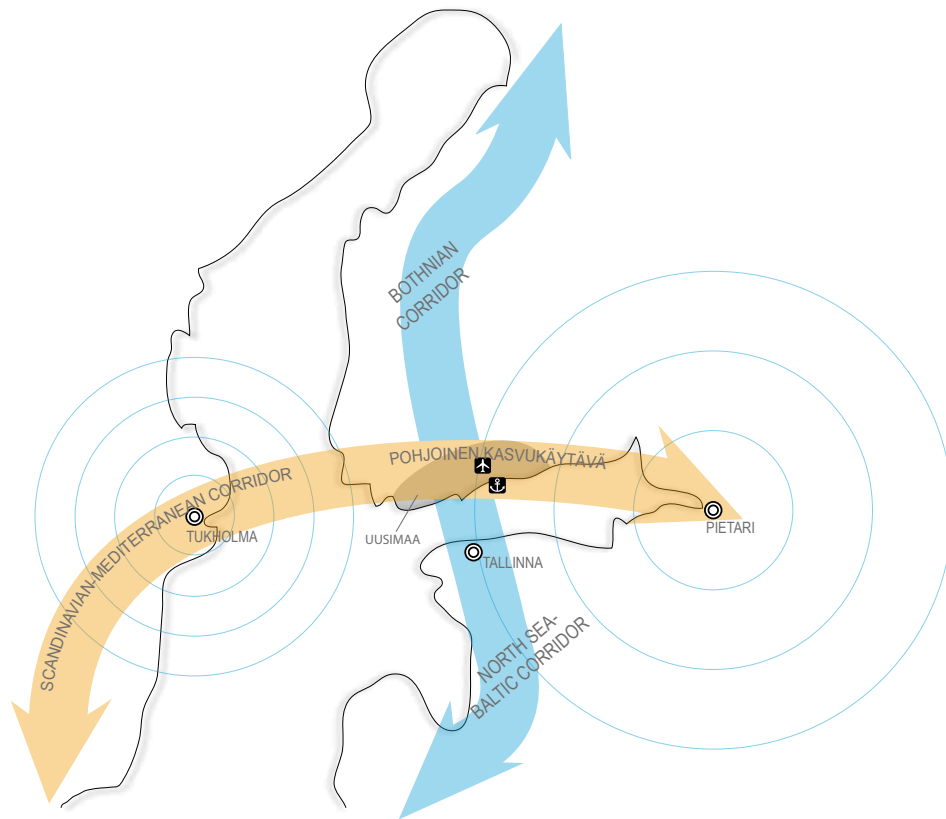
Elinkeinot ja innovaatiotoiminta -teeman **kärkitavoitteet** 4.vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan ovat:

a) Elinkeinojen sijoittuminen tukee monikeskustista aluerakennetta ja toiminnoiltaan sekoitettua yhdyskuntarakennetta, kunkin alueen ominaispiirteet huomioiden.

b) Uudellamaalla on riittävästi monipuolisia ja toteuttamiskelpoisia sijoittumismahdollisuuksia elinkeinotoiminnalle.

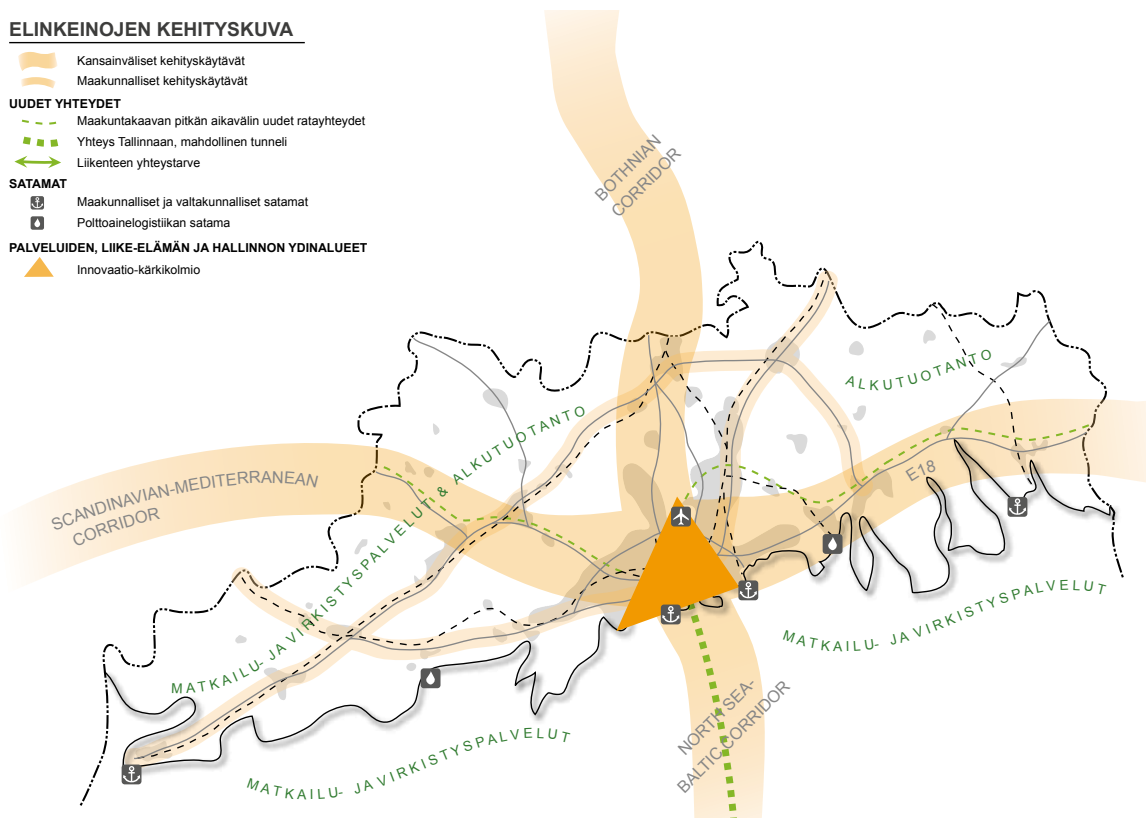
c) Palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja sijoittuvat nykyisiä rakenteita hyödyntäen sekä ympäristö huomioiden

6. KEHITYSKUVA

ELINKEINOJEN KEHITYSKUVA

- Kansainväliset kehityskäytävät
- Maakunnalliset kehityskäytävät
- UUDET YHTEYDET**
- Maakuntakaavan pitkän aikavälin uudet ratayhteydet
- Yhteys Tallinnaan, mahdollinen tunneli
- Liikenteen yhteystarve
- SATAMAT**
- Maakunnalliset ja valtakunnalliset satamat
- Polttoainelogistiikan satama
- PALVELUIDEN, LIIKE-ELÄMÄN JA HALLINNON YDINALUEET**
- Innovaatio-kärkikolmio

Kuvat 26. ja 27. Elinkeino- ja innovaatiotoimintojen kehityskuvan rungon muodostavat kansainväliset ja maakunnalliset kehityskäytävät, joiden risteyksessä on pääkaupunkiseudun innovaatiokärkikolmio. Matkailu- ja virkistyspalvelujen sekä alkutuotannon merkitys säilyy tärkeänä Läntisellä ja Itäisellä Uudellamaalla tulevaisuudessakin.

Kaupan ja kotitalouksien palvelut
– tulevaisuuden näkymiä

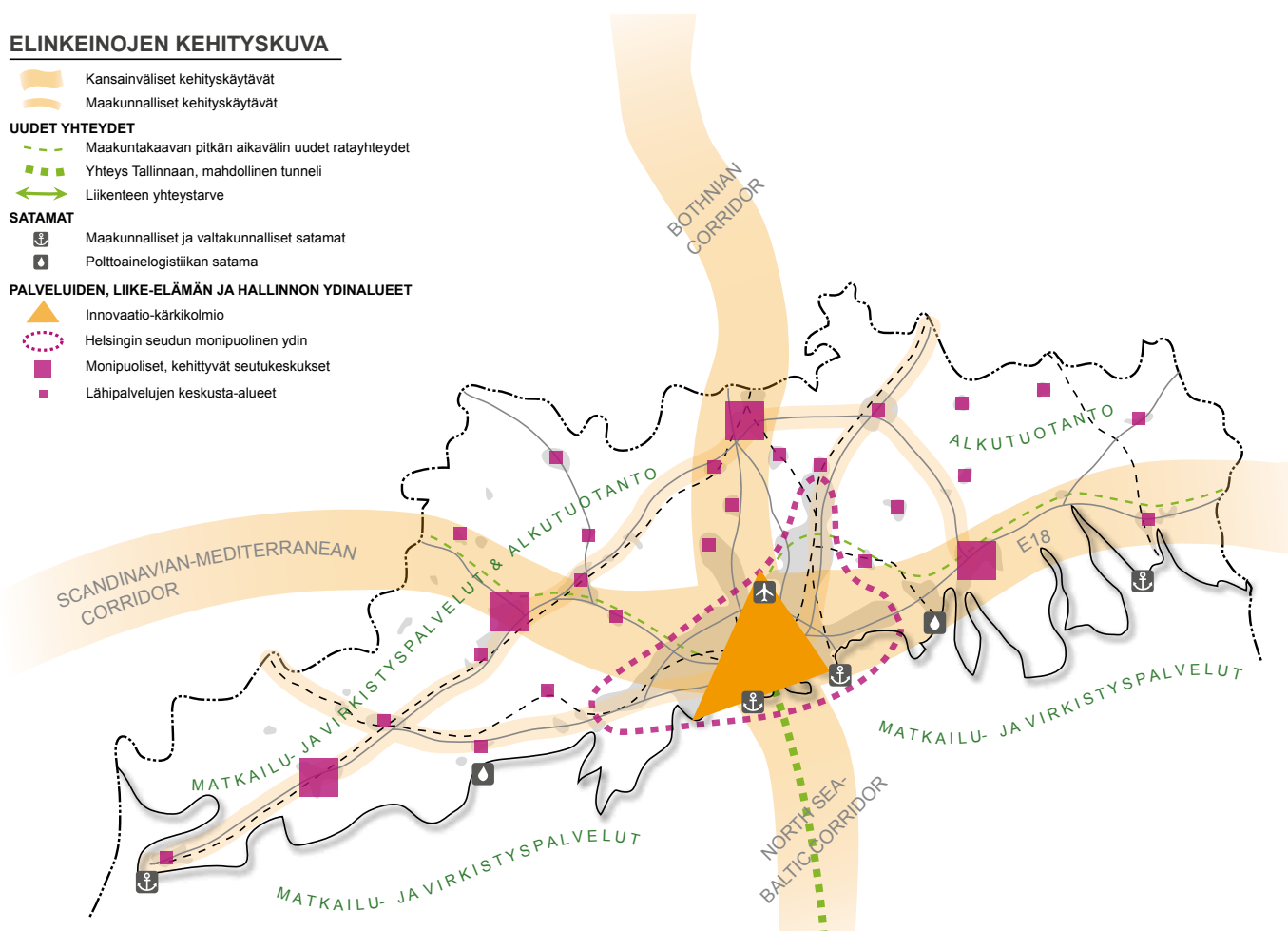
- Väestönkasvu luo edellytyksiä palveluiden kehittämiseksi seuduilla, vaikka perinteiset työpaikat vähenisivät.
- Palvelukeskittymien merkitys kasvaa
– asemanseuduista kaupunkikeskittymiä.

Liike-elämän ja hallinnon palvelut ja muut
toimistotyöpaikat – tulevaisuuden näkymiä

- Vahvojen hyvin saavutettavien keskittymien kehittäminen edelleen.
- Kokonaistilarive kasvaa hitaasti, mutta uusille tiloille kysyntää.
- Taantuvien toimistoalueiden/rakennusten muuntaminen uusiin käyttötarkoituksiin.
- Saavutettavuuden parantaminen – työmarkkina-alueen laajeneminen edelleen.

ELINKEINOJEN KEHITYSKUVA

- Kansainväliset kehityskäytävät**
Maakunnalliset kehityskäytävät
- UUDET YHTEYDET**
Maakuntakaavan pitkän aikavälin uudet ratayhteydet
Yhteys Tallinnaan, mahdollinen tunneli
Liikenteen yhteystarve
- SATAMAT**
Maakunnalliset ja valtakunnalliset satamat
Polttoainelogistiikan satama
- PALVELUIDEN, LIIKE-ELÄMÄN JA HALLINNON YDINALUEET**
Innovaatio-kärkikolmio
Helsingin seudun monipuolinen ydin
Monipuoliset, kehittyvät seutukeskukset
Lähipalvelujen keskusta-alueet

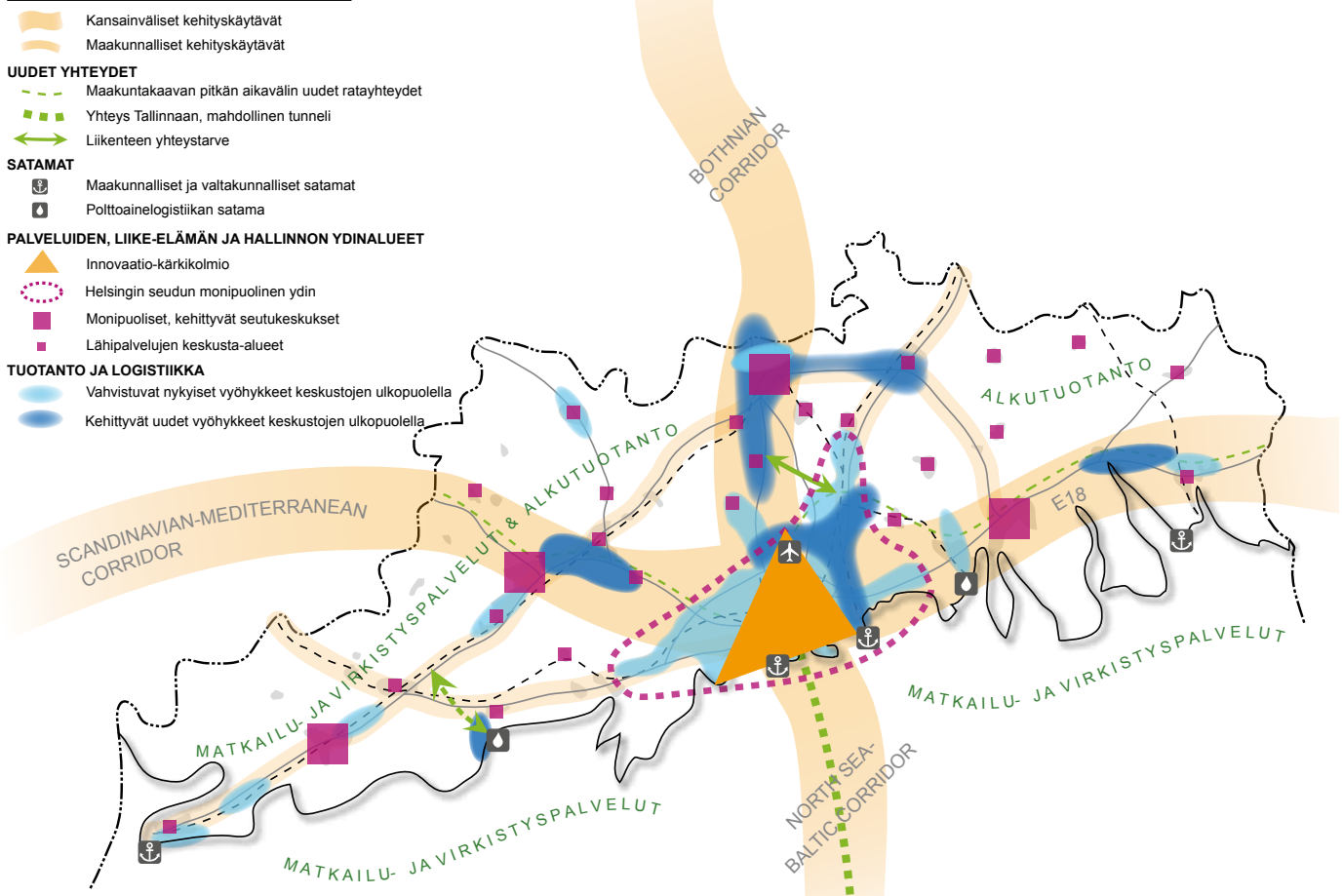

Kuva 28. Kaupan ja kotitalouksien palvelut sijoittuvat sekä lähipalvelujen keskusta-alueille että monipuolisiin, kehittyviin seutukeskuksiin. Liike-elämän ja hallinnon palvelut tukevat erityisesti seutukeskusten ja Helsingin seudun monipuolisen ytimen kehittymistä.

Jalostus, teollisuus ja logistiikka – tulevaisuuden näkymiä

- Teollisuustyöpaikat tuskin lisääntyvät, mutta teollisuus uudistuu ja uusia tuotantolaitoksia sijoittuu alueelle.
- Mahdollisuuksia teollisuudelle uusien logistiikka-alueiden yhteydessä.
- Tarve joukkoliikenteelle sekä palveluille yrityksille ja työntekijöille myös teollisuus-/logistiikka-alueille.
- Vakiintuneiden tuotantoalueiden jatkuvuus – pullonkaulat /esteet ratkottava.
- Väistyvien alueiden muuntaminen uusiin käyttötarkoituksiin.

ELINKEINOJEN KEHITYSKUVA

Kuva 29. Jalostuksen, teollisuuden ja logistiikan nykyisten, keskustojen ulkopuolisten alueiden kehittämismahdollisuudet turvataan. Uusia vyöhykkeitä on osoitettu logistiikan kehityskuvan mukaisesti valtateiden 3 ja 4 sekä kehien III ja V risteyksiin sekä Läntiselle ja Itäiselle Uudellemaalle valtateiden ja uusien ratojen varrelle. Tuotannolle varataan tilaa myös Inkoon uuden LNG-terminaalin yhteyteen.

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan kehityskuvan johtopäätöksiä ja tarkentuneita tavoitteita

1. Maakuntakaavoituksessa tunnistetaan eri elinkeinotoimintojen sijoittumisedellytykset ja maakuntakaavan rooli niiden edistämisessä hyvä ympäristö ja alueiden ominaisuuspiirteet huomioiden:

- **Liike-elämän ja hallinnon palvelut ja muut toimistotyöpaikat sekä innovaatiotoiminnot** sijoittuvat hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle, mm. seutukeskuksiin ja asemanseuduille
- **Kaupan ja kotitalouksien palvelut** ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja sijoittuvat tukien monikeskuksista aluerakennetta
- **Tuotannolla ja logistiikalla** on riittävät mahdollisuudet kehittyä hyvissä liikenteellisissä solmukohdissa
- **Matkailun ja vapaa-ajanpalvelujen** alueet tunnistetaan ja niiden kehittämisedellytykset turvataan

2. Varaudutaan elinkeinojen muutoksiin ja tuetaan niiden edellyttämiä toimenpiteitä.

3. Edistetään maakuntakaavojen toteutumista elinkeinoja tukevien keinojen, erityisesti liikennejärjestelmän ja asumisen osalta.

Elinkeino- ja innovaatiotoimintojen edistämisesä on huolehdittava riittävästä asuntotuotannosta, hyvästä saavutettavuudesta ja edellytyksistä työmarkkina-alueen laajenemiselle. On tärkeää tukea olemassa olevien työpaikka-alueiden kehittämistä ja huomioida, että uudet logistiikka-alueet luovat tuotantotoiminnalle hyviä sijoittumismahdollisuuksia. Yritykset ja innovaatiotoimijat hakeutuvat entistä enemmän keskustoihin ja tiiviille taajama-alueille hyvien joukkoliikenneyhteyksien ääreen ja erityisesti asemanseuduille.

Erityisen tärkeää on tunnistaa monipuolisten keskusta-alueiden, sekoittuneen ja tiiviin yhdyskuntarakenteen sekä hyvän elinympäristön merkitys elinkeinoelämän kilpailutekijöinä. Hyvien lähipalveluiden merkitys ja saavutettavuus korostuu entisestään alueiden vetovoimatekijänä. Myös matkailu- ja virkistyspalveluiden sekä alkutuotannon vaikutus on merkittävä Uudellamaalla. Tässä mielessä elinkeinojen kehityskuvan tavoitteita tukevat myös 4. vaihemaakuntakaavan muut teemat kuten viherrakenne ja kulttuuriympäristöt.

Valtaosa elinkeinojen kehityskuvassa ja selvityksissä esiin nousseista elinkeinoja tukevista kehitystarpeista on jo ratkaistu Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa, jonka tavoitteina olivat yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja maakunnan kilpailukyvyyn vahvistaminen. Erityisesti elinkeinojen toimintaedellytysten tukemiseksi on tärkeää edistää maakuntakaavojen toteutumista.

ELINKEINOJEN KEHITYSKUVA

- Kansainväliset kehityskäytävät
- Maakunnalliset kehityskäytävät

UUDET YHTEYDET

- Maakuntakaavan pitkän aikavälin uudet ratayhteydet
- Yhteys Tallinnaan, mahdollinen tunneli
- Liikenteen yhteystarve

SATAMAT

- Maakunnalliset ja valtakunnalliset satamat
- Polttoainelogistiikan satama

PALVELUIDEN, LIIKE-ELÄMÄN JA HALLINNON YDINALUEET

- Innovaatio-kärkikolmio
- Helsingin seudun monipuolinen ydin
- Monipuoliset, kehittyvät seutukeskukset
- Lähipalvelujen keskusta-alueet

TUOTANTO JA LOGISTIIKKA

- Vahvistuvat nykyiset vyöhykkeet keskustojen ulkopuolella
- Kehittyvät uudet vyöhykkeet keskustojen ulkopuolella
- Seutujen erikoistumisprofiilit

LÄNTINEN UUSIMAA

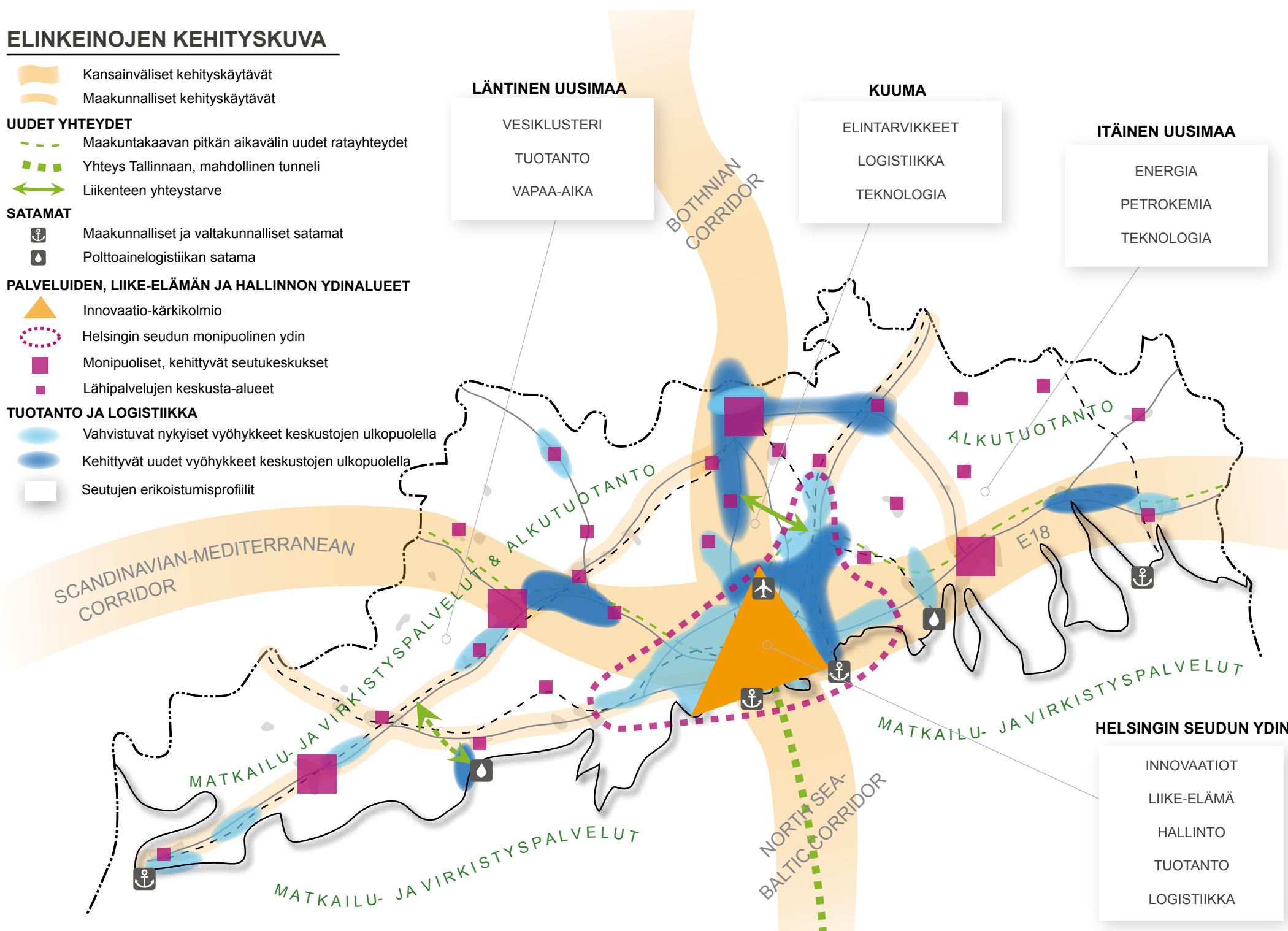
VESIKLUSTERI
TUOTANTO
VAPAA-AIKA

KUUMA

ELINTARVIKKEET
LOGISTIIKKA
TEKNOLOGIA

ITÄINEN UUSIMAA

ENERGIA
PETROKEMIA
TEKNOLOGIA

7. KEHITYSKUVIEN LAADINTA-PROSESSI JA VUOROVAIKUTUS

7.1. Valmisteluprosessi ja yhteistyö

Kehityskuvia on valmisteltu laajassa vuorovaikutuksessa. Kaavatyön valmistelun tueksi on perustettu kaavan teemojen asiantuntijaryhmät, joihin on koottu liiton sidosryhmistä asiantuntijoita täydentämään liiton omaa asiantuntemusta.

Kunnat ovat osallistuneet kehityskuvien valmisteluun monin tavoin. Kehityskuvien laadinnan aikana kuntien viranhaltijat ja päättäjät ovat päässeet osallistumaan kaavan laadintaan erilaisissa yhteistyöryhmissä, työpajojen ja seutuseminaarien kautta.

Lisäksi kehityskuvia on esitelty maakuntahallituksen kokouksissa ja maakuntavaltuustolle järjestetyssä kesäseminaarissa.

Kokousten ja seminaarien lisäksi kehityskuvavaiheen aineistoja on esitelty yleisölle Uudenmaan liiton nettisivuilla mm. artikkeleiden ja selvitysten kautta. Kehityskuvia on esitelty myös kaavan uutiskirjeissä. Kehityskuvien ja kaavaluonnoksen pohjaksi on järjestetty myös useita verkkokyselyitä kansalaisille, järjestöille ja virkamiehille mm. viiherrakenneteemaan, tuulivoimaan ja kulttuuriympäristöihin liittyen.

Elinkeinojen ja innovaatiotoiminnan osalta tiivistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta on tehty elinkeinojen asiantuntijoista koostuvan kaavan asiantuntijaryhmän sekä kuntien elinkeinojen yhteistyöryhmän kanssa. Ryhmissä on esitelty ja kommentoitu teemaan liittyviä selvityksiä sekä kehityskuvan aineistoja. Ryhmien kuntaedustajat on myös kutsuttu tulevaisuustyöpajaan sekä kahteen kehityskuvatyöpajaan. Innovaatioselvityksen yhteydessä on lisäksi järjestetty sisäinen työpaja Uudenmaan liitossa

sekä kaksi ulkoista työpajaa aluesuunnittelun ja -kehittämisen näkökulmiin liittyen.

7.2. Saatteet vuorovaikutuksesta

Luottamusmieskäsittelyssä on nostettu esiin innovaatiotoimintojen huomioiminen. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella nostettiin esiin tarve huomioida virkistys-, matkailu- ja vapaa-ajan mahdollisuuksien edistäminen.

Työn aikana on nostettu esiin joitakin uusia työpaikka-alueita tai alueita, jotka ovat nyt merkitty maakuntakaavaan taajamatoimintojen alueiksi. Kaavan seututilaisuuksissa on lisäksi keskusteltu maakuntakaavan mahdollisuuksista tukea seutukeskusten kehittämistä.

7.3 Vaikutusten arviointi

Kehityskuvat kuvaavat eri teemojen tulevaisuuden tavoitetilaa ja ovat luonteeltaan yleispiirteisiä kuvauksia ja visioita. Kehityskuvien vaikutusten arviointi on tehty samalla tarkkuustasolla kuin kehityskuvat on esitetty. Arviointi tukee kehitys-

Porvoon seutuseminaarissa.

kuviin pohjautuvan kaavaluonnoksen laadintaa. Lisäksi on arvioitu miten kehityskuvat toteuttavat Uusimaa-ohjelmaa.

Kehityskuvan vaihtoehtotarkastelu perustuu skenaariotarkasteluun. Kehityskuva on esitetty hyvin yleisellä tasolla ja varsinaisia vaikutuksia voidaan arvioida paremmin maakuntakaavaluonnosvaiheessa.

Kehityskuva toteuttaa OAS:in elinkeino- ja innovaatiotoimintojen kärkitavoitteita:

- Elinkeinojen sijoittuminen tukee monikeskuksesta aluerakennetta ja toiminnoiltaan sekoitettua yhdyskuntarakennetta kunkin alueen ominaispiirteet huomioiden
- Uudellamaalla on riittävästi monipuolisia ja toteuttamiskelpoisia sijoittumismahdollisuuksia elinkeinotoiminnalle
- Palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja sijoittuvat nykyisiä rakenteita hyödyntäen sekä ympäristö huomioiden.

Myös Uusimaa-ohjelma on ollut lähtökohtana kehityskuvan laatimiselle. Erityisesti sen kärki-kolmio-ajattelu on huomioitu kehityskuvassa. Uusimaa-ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi on parannettava innovaatiokyvykkyyttä sekä alueellista ja kansallista innovaatiojärjestelmää, on

ylläpidettävä korkeatasoista osaamis pohjaa, luotava myönteistä ilmapiiriä kasvuhaluisille ja uusille yrityksille, on suosittava uusiutuvaa energiaa sekä parannettava yritysten ja liiketoiminnan tarvitsemia palveluja ja logistiikkajärjestelmiä. Nämä toimenpiteet ovat olleet kehityskuvan laadinnan keskeisinä perusteina ja kytkeytyvät kehityskuvan johtopäätöksiin.

Elinkeinojen ja innovaatiotoimintojen kehityskuvan vaikutukset ilmenevät välillisesti useiden teemojen kautta. Keskeisiä vaikutuksia kehityskuvan tavoitteiden toteutumisesta tulee liikenteen ja elinkeinoelämän kilpailukyvyyn paranemisen kautta. Toisaalta ympäristöön voi kohdistua merkittäviä vaikutuksia muutosalueilla. Pääosa kehityskuvassa esitetyistä tavoitteista on esitetty jo hyväksytyissä maakuntakaavoissa, joissa näiden vaikutuksia on arvioitu. Tällaisia tavoitteita on keskustojen kehittäminen, palvelujen hyvä saavutettavuus sekä liikenneverkon kehittäminen. Innovaatio-toimintojen sijoittumisedellytysten tukeminen keskustoihin hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle tukee eheytyvän yhdyskuntarakenteen tavoitteita ja seutukeskusten kehittymistä. Matkailun ja vapaa-ajanpalvelujen alueiden tunnistaminen ja niiden kehittämisedellytysten turvaaminen voi tukea erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolisten alueiden elinkeinotoimintojen kehittämistä.

C. KEHITYSKUVAN TOTEUTTAMINEN

Kehityskuvassa kuvataan eri teemojen tulevaisuuden tavoitetilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Toivottua kehitystä voidaan edistää osittain laatimalla maakuntakaava, lisäksi osa asioista voidaan ratkaista kuntakaavoituksessa tai muussa alueidenkäytön suunnittelussa. Haluttua tulevaisuuden tilaa voidaan edistää myös erilaisilla hankkeilla, yhteistyöllä, edunvalvonnalla ja viestinnällä.

MRL:n 3 §:n mukaan alueiden käyttöä koskevat tavoitteet ja suunnitelmat on, siten kuin erikseen säädetään, otettava huomioon suunniteltaessa ja päätettäessä muun lainsäädännön nojalla ympäristön käytön järjestämisestä. MRL 32.2 §:n mukaan viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Muu lainsäädäntö sisältää erilaisia velvoitteita ottaa maakuntakaava huomioon suunniteltaessa tai päätettäessä alueiden käytöstä ja lupaharkinnasta. Lähtökohtaisesti maakuntakaava ei voi syrjäyttää päätöksenteon pohjana olevaa lainsäädäntöä.

Elinkeinotoimintojen edistämisen osalta maa-

kuntakaavoitus on ohjeena kuntien yksityiskohtaisen kaavoituksen lisäksi muun lainsäädännön mukaisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Keskeisiä säädöksiä, joihin maakuntakaavalla vaikutetaan, ovat maantie- ja ratalain mukaiset suunnitelmat, joilla on välillisesti merkitystä elinkeinotoimintojen edistämi-

seen. Maakuntakaavalla voidaan vaikuttaa jossain määrin luonnonvaratalouden elinkeinoihin kuten metsätalouteen, maa-ainesten ottoon sekä kaivostoimintaan. Luonnonvaratalouden hankkeet sijoittuvat pääosin sellaisille alueille, joissa maakuntakaava on ainoa maankäyttöä ohjaava kaava. Ympäristön pilaantumista ehkäisevät lait, kuten ympäristönsuojelulaki, vesilaki ja laki ympäristövaikutusten arvioinnista korostavat lupaharkinnassa ympäristövaikutusten merkitystä. Näissä säädöksissä, jotka tulevat sovellettaviksi mm. maakuntakaavan työpaikka- ja teollisuusalueilla, kaavoituksen yhteydessä tapahtuva sijainnin ohjaus on keskeinen keino ehkäistä ennalta ympäristön pilaantumisen vaaraa. Maakuntakaavoituksella on mahdollista edistää näiden elinkeinotoimintojen toteutumista. Ympäristöhaittojen ehkäisemistä taas voidaan tehokkaimmin edistää asemakaavoituksen keinoin.

LIITE 1: KÄSITTEITÄ

Käsitteet on koottu Kaupunkitutkimus TA:n *Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat* -selvityksen käsitteitä ja määritelmiä -luettelosta.

Agglomeraation eli kasautumisen etujen lähtökohtana on se, että kaupunkialueella eri toimijat – yritykset ja ihmiset – ovat lähekkäin. Tämän vuoksi kuljetus-, liikkumis- ja kommunikaatiokustannukset ovat alhaiset. Kasautumisen etu syntyy siitä, että yritys hyötyy muiden saman alan tai eri alojen yritysten läheisyydestä. Kasautumisen etuja syntyy monen eri mekanismin kautta ja niiden merkitys vaihtelee erittäin paljon toimialasta ja yrityksen tyypistä riippuen. Yhteistä on se, että keskenään kilpailevat yritykset toimivat samoilla tuotantopanosten markkinoilla tai käyttävät välipanosten tuottajien palveluja ja voivat tätä kautta hyötyä siitä, että sijaitsevat lähellä kilpailijoitaan. Kasautumisen etuja syntyy myös kotitalouksien kulutuksen kautta.

Elinkeinojen toimialaluokitus Tilastokeskuksen TOL2008 mukaan:

- Liike-elämän ja hallinnon palvelut (toimistotyöpaikat) = päätoimialat I-O
- Vähittäiskauppa ja kotitalouksien kaupalliset ja julkiset palvelut = päätoimialat P-T sekä tol 45 ja 47
- Teollisuus, varastointi ja logistiikka = päätoimialat B-F ja H sekä tol 46

Henkilöstö (Tilastokeskus, Yritysrekisteri) käsittää palkansaaajat ja yrittäjät. Henkilöstö on muunneltu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää vastaa yhtä kokovuosityöllistä. Yritys- ja toimipaikkarekisterin tiedusteluihin sisältyväntöimien yritysten henkilöstö on estimoitu palkkojen perusteella. Ne yritykset, joilla on alle puoli henkilötyövuotta, on poistettu vuositilastosta. Monitoimipaikkaisilla ja uusilla yrityksillä henkilöstön määrä selvitetään Tilastokeskuksen tiedustelulla. Muiden yritysten osalta henkilöstön määrä on estimoitu palkkatietojen perusteella. Helsingin seudun toimipaikka-aineistossa toimipaikan henkilöstö on yksitoimipaikkaisilla yrityksillä sama kuin yrityksen henkilöstö. Sen sijaan monitoimipaikkaisten yritysten toimipaikan henkilöstö on arvio, joka perustuu toimipaikan kokoluokkaan.

Julkisyhteisöt tuottavat julkisia palveluja, huolehtivat yleisestä tulonjaosta ja hyvinvoinnista sekä takaavat sosiaalisen ja taloudellisen järjestelmän toiminnan. Näitä tarkoituksia varten ne keräävät veroja kotimaisilta talousyksiköiltä. Näitä ovat mm. valtion- ja kunnanhallinto, kuntayhtymähallinto, Ahvenanmaan maakuntahallinto sekä sosiaaliturvarahastot (Tilastokeskus, Sektoriluokitus)

Pendelöinnillä (sukkuloinnilla) tarkoitetaan työssäkäyntiä oman asuinalueen ulkopuolella.

Toimipaikka on yhden yrityksen omistama, yhdessä paikassa sijaitseva yksikkö ja pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottava yksikkö. Jokaisella yrityksellä on vähintään yksi toimipaikka. Yritystä kutsutaan monitoimipaikkaiseksi, jos sillä on useita toimipaikkoja.

Työpaikka määritellään Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston* mukaan seuraavasti: Tietyllä alueella työskentelevien henkilöiden lukumäärää voidaan käyttää kuvaamaan työpaikkojen lukumäärää tällä alueella. Jokaisen työllisen henkilön on tällöin ajateltu muodostavan yhden työpaikan. Näin osa-aikaistakin työtä tekevä henkilö muodostaa laskennallisesti yhden työpaikan. Jos työtä esimerkiksi äitiysloman vuoksi hoitaa sijainen, saattaa vastaavasti muodostua kaksi työpaikkaa. Työsuhteet voivat olla luonteeltaan myös tilapäisiä ja lyhytaikaisia. Rekisteripohjaisissa väestölaskennoissa ja työssäkäyntitilastossa ei ole tehty eroa kiinteissä työpaikoissa tehtävän työn ja luonteeltaan liikkuvan työn välillä, vaan kaikki henkilöt on pyritty sijoittamaan johonkin toimipaikkaan työn luonteesta riippumatta. Tarkemman työpaikan sijaintitiedon puuttuessa on henkilöt kiinnitetty asuinkuntaansa. Valtaosalla yrittäjistä työpaikan sijaintikunta on henkilön asuinkunta. Lähtötietojen puutteellisuudet voivat vääristää työpaikkamääriä. Esimerkiksi monitoimipaikkaisen yrityksen palveluksessa olevan henkilön työpaikka on tarkemman tiedon puuttuessa kiinnitetty asuinkuntaan tai henkilöt ovat voineet kasaantua yrityksen päätoimipaikkoihin.

Lisäksi Työssäkäyntitilaston mukaan **työlliseen työvoimaan** luetaan kaikki 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä eivätkä olleet työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua. Tieto työllisyydestä perustuu työeläke- ja veroviranomaisten tietoihin.

Työttömään työvoimaan luetaan vuoden viimeisenä työpäivänä työttömänä olleet 15–74-vuotiaat henkilöt. Tieto työttömyydestä on saatu työministeriön työnhakijarekisteristä.

Työvoiman ulkopuolella ovat seuraavat ryhmät:

- 0–14-vuotiaat
- opiskelijat, koululaiset
- eläkeläiset
- varusmiehet, siviilipalvelusmiehet
- muut työvoiman ulkopuolella olevat

Tiedot pääasiallisesta toiminnasta perustuvat eri rekistereistä saatuihin tietoihin. Työvoimaan kuuluvuus on pääasiallisen toiminnan päättelyssä asetettu ensisijalle. Työvoiman sisällä taas on työttömien päättely tehty ennen työllisten päättelyä. Ryhmä "muut työvoiman ulkopuolella olevat" muodostuu henkilöistä, jotka ovat työvoiman ulkopuolella eivätkä myöskään kuulu seuraaviin ryhmiin: 0–14-vuotiaat, opiskelijat, varusmiehet tai eläkeläiset.

Työpaikkaomavaraisuus ilmaisee alueella työssäkäyvien ja alueella asuvan työllisen työvoiman määrän välisen suhteen. Jos työpaikkaomavaraisuus on yli 100 %, on alueen työpaikkojen lukumäärä suurempi kuin alueella asuvan työllisen työvoiman lukumäärä. Jos taas työpaikkaomavaraisuus on alle 100 %, on tilanne päinvastainen.

Lisätietoa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/tyokay/>

Työvoimatutkimuksen (Tilastokeskus) mukaan **työllinen** on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaisesta vastaan tai voittoa saadakseen. Myös tilapäisesti esim. loman tai sairauden vuoksi työstä poissa olleet lasketaan työllisiksi. Määräajaksi lomautetut (alle 3 kk) sekä työstä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla olevat luetaan työllisiksi. Muut yli kuukauden työstä palkatta poissaolleet (esim. asevelvolliset, kotihoidon tuella lasta hoitavat tai vuorottelu- tai virkavapaalla olevat) eivät ole työllisiä. Työlliset voivat olla palkansaajia, yrittäjiä tai perheenjäsenen yrityksessä palkatta avustavia.

Työtön on henkilö, joka tutkimusviikolla on työtä vailla, on etsinyt työtä aktiivisesti viimeisen neljän viikon aikana palkansaajana tai yrittäjänä ja voisi vastaanottaa työtä kahden viikon kuluessa. Myös henkilö, joka on työtä vailla ja odottaa sovitun työn alkamista kahden viikon kuluessa, luetaan työttömäksi. Työttömäksi luetaan myös työpaikastaan toistaiseksi lomautettu, joka täyttää em. työnhaku- ja työn vastaanotto-kriteerit. Työvoimaan kuulumaton väestö koostuu henkilöistä, jotka tutkimusviikolla eivät olleet työllisinä tai työttöminä. Työvoimaan kuulumattomista voidaan käyttää myös käsitettä työvoiman ulkopuolella olevat.

Työllisyyden käsite kattaa kaikki ne henkilöt (sekä palkansaajat että itsenäiset yrittäjät), jotka toimivat jollain järjestelmän tuotantorajojen sisään kuuluvalla tuotantotoimialalla.

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15-64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä.

Voittoa tavoittelemattomia yhteisöjä ovat esimerkiksi terveys-, koulutus- tai sosiaalipalveluita tarjoavat yhdistykset, säätiöt, rahastot, puolueet ja työntekijäjärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt ja valtionkirkot.

Yrityssektori käsittää kotimaiset talousyritykset, jotka ovat markkinatuottajia ja joiden pääasiallinen toiminta on tavaroiden ja palveluiden (paitsi rahoituspalveluiden) tuotanto.

Julkisia yrityksiä ovat yritykset (pl. rahoituslaitokset) ja yritysmäiset yhteisöt, jotka ovat julkisyhteisöjen yksiköiden valvonnan alaisia ja joiden pääasiallinen toiminta on tavaroiden ja palvelujen tuottaminen markkinaehtoisesti. Julkisen valvonnan alaisissa yrityksissä julkiset yksiköt omistavat vähintään 50 % osake- tai osuuspääomasta joko suoraan tai välillisesti ja niillä on oikeus päättää yrityksen politiikasta ja nimittää johtajat. Julkiset yritysmäiset yhteisöt ovat julkisten yksiköiden suoraan omistamia yritysmäisiä yhteisöjä, esim. julkiset liikelaitokset.

Yksityisiä yrityksiä ovat yksityisten institutionaalisten yksiköiden omistamat ja/tai valvomat yritykset, jotka ovat:

- juridisesti itsenäisiä yksiköitä, ts. osakeyhtiöt, osuuskunnat, kommandiittiyhtiöt, laivanisännistöt tms. liikeyhtymät, avoimet yhtiöt, yritysten konkurssipesät, taloudelliset yhdistykset tms.
- yrityksen kaltaisia yksiköitä, joiden toiminta on erotettavissa omistajiensa taloudesta, esim. ulkomaisten yritysten sivuliikkeet ja muut nimelliset kotimaiset yksiköt
- itsenäisiä liikkeen- ja elinkeinonharjoittajia, joiden toiminta on suhteellisen laajaa ja yritysmäistä. Tällaiset pitävät toiminnastaan yleensä kahdenkertaista kirjanpitoa. Kirjanpitoavasta riippumatta käytännössä toiminnan yritysmäisyyden kriteeri on, että keskimäärin vähintään kaksi henkilöä yrittäjä mukaan luettuna työllistävät liikkeen- ja elinkeinonharjoittajat (pl. maatalouden harjoittajat) luetaan yksityisiin yrityksiin.
- yllä mainittujen liikkeenharjoittajien kuolinpesiä
- yrityksiä ja kotitalouksien yritystoimintaa palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, joiden pääasiallisesta rahoituksesta ja valvonnasta kyseiset yhteisöt vastaavat; tällaisia ovat esimerkiksi työnantajajärjestöt, myynninedistämisyhdistykset ym.

Yrityksen liikevaihto perustuu yleensä tuloslaskelmaan. Liikevaihto on normaalisti edellisen päättyneen tilikauden tieto. Jos tilikausi eroaa 12 kuukaudesta, liikevaihto on muunnettu 12 kk:ta vastaavaksi. Eräiden toimialojen yrityksille ei ole liikevaihtoa. Merkittävin näistä aloista on rahoitus- ja vakuustointi. Pääkaupunkiseudun toimipaikka-aineistossa toimipaikan liikevaihto on yksitoimipaikkaisilla yrityksillä sama kuin yrityksen liikevaihto. Sen sijaan monitoimipaikkaisten yritysten toimipaikan liikevaihto on arvio, joka perustuu toimipaikan kokoluokkaan.

LIITE 2: LÄHDELUETTELO

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavaan liittyviä selvityksiä:

Laakso, Seppo – Kilpeläinen, Päivi. Kaupunkitutkimus TA OY 2014: **Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat**, Uudenmaan liitto, 2014.

Stähle, Pirjo – Oksanen, Kaisa. Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskus: **Uusimaa innovaatio-ekosysteeminä – kehittämisen painoalueet**, Uudenmaan liiton julkaisuja C 75 - 2014.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan asemakaavavarannot ja suunnitelmat 2035, Uudenmaan liiton julkaisuja E 109 – 2010.

Muita kehityskuvassa käytettyjä lähteitä:

Aluerakennekartastot, Ympäristöministeriö ja Tampereen teknillinen yliopisto ja SYKE [<http://www.ym.fi/download/noname/%7BC5255C3E-4306-4DB4-9A37-417AA0750AC1%7D/40101>] (1.10.2014)

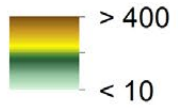
Helsinki eurooppalaisten liikennekäytävien risteyksessä – Neljän suunnan käytävät, Helsinki, Espoo ja Vantaa sekä ja Uudenmaan liitto, selvitysluonnos 17.6.2014. (Keinänen, Olli – Saarinen, Tapaninen, Sakari - Ulla /Helsingin kaupunki/KSV, Salla Ahokas/Helsingin kaupunki/KSV, Eve Tuomola/Helsingin Satama ja Erkki Vähätörmä/Uudenmaan Liitto

Laakso, S., Kostiainen, E., Kalvet, T. & Velström, K.: **Economic flows between Helsinki-Uusimaa and Tallinn-Harju regions**. Helsinki-Tallinn Transport and Planning Scenarios project report, 2013.

Loikkanen, H. A., Laakso, S. ja Susiluoto, I.: **Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin**. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus, toim. 2012.

LIITE 3: UUDENMAAN TYÖPAIKKAKESKITTYMÄT

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

© Uudenmaan liitto

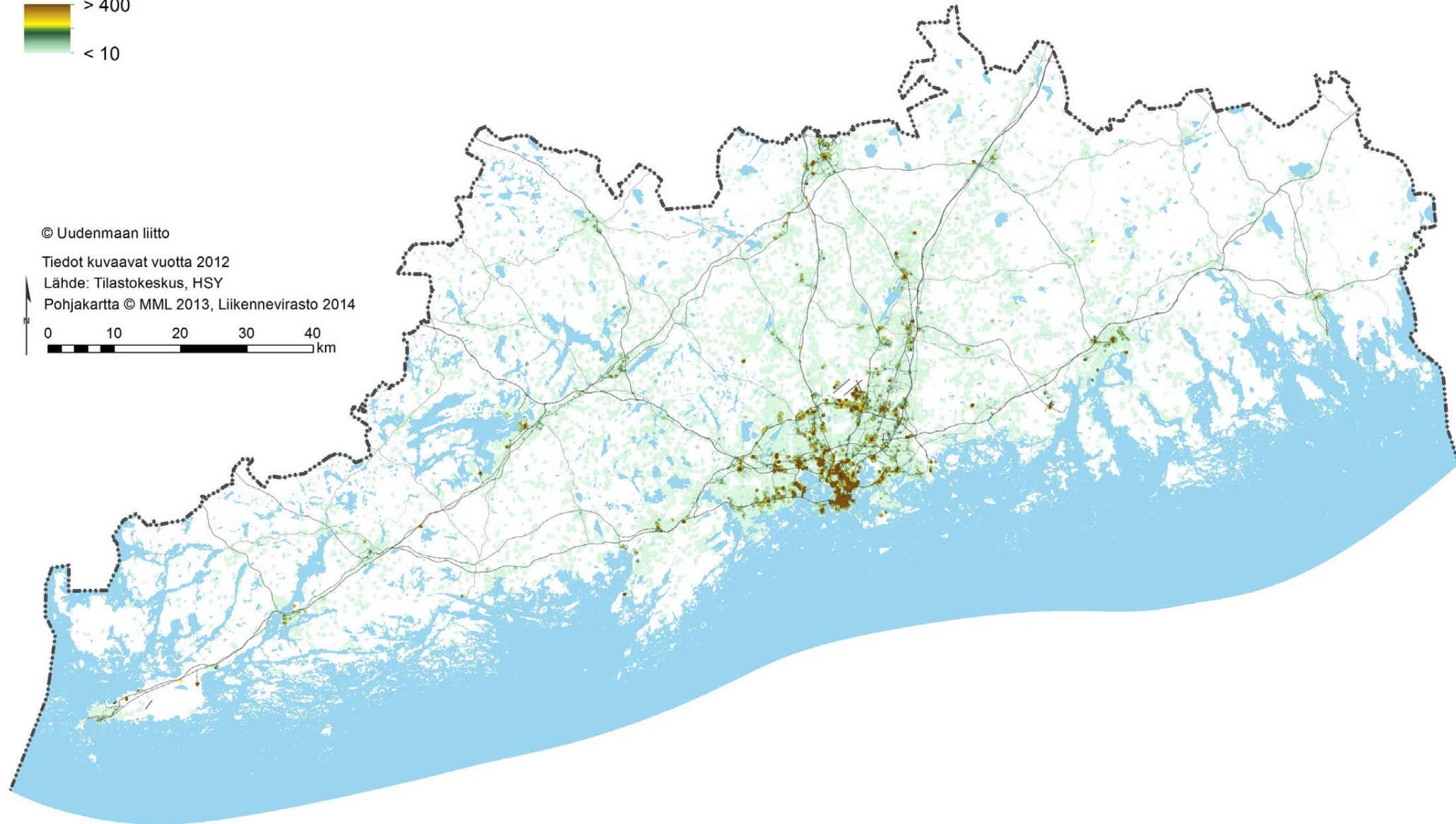
Tiedot kuvaavat vuotta 2012

Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

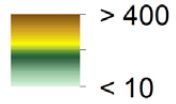
0 10 20 30 40 km

LIITE 4: UUDENMAAN TYÖPAIKAT TOIMIALARYHMITTÄIN

Kaupan ja kotitalouksien palveluiden toimialaryhmä

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

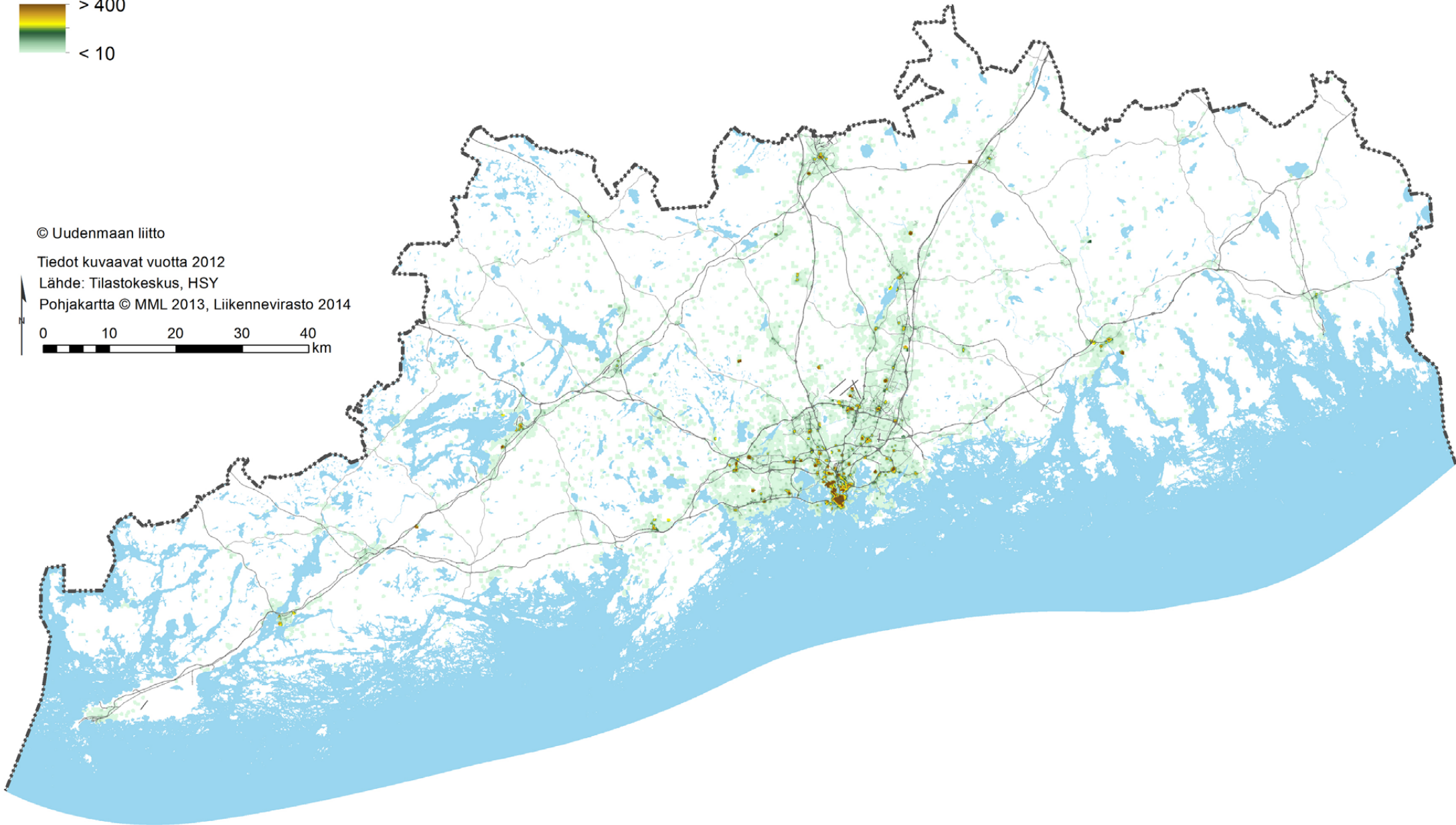
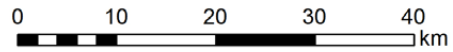

© Uudenmaan liitto

Tiedot kuvaavat vuotta 2012

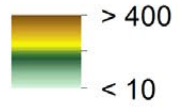
Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

Jalostuksen ja logistiikan toimialaryhmä

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

© Uudenmaan liitto

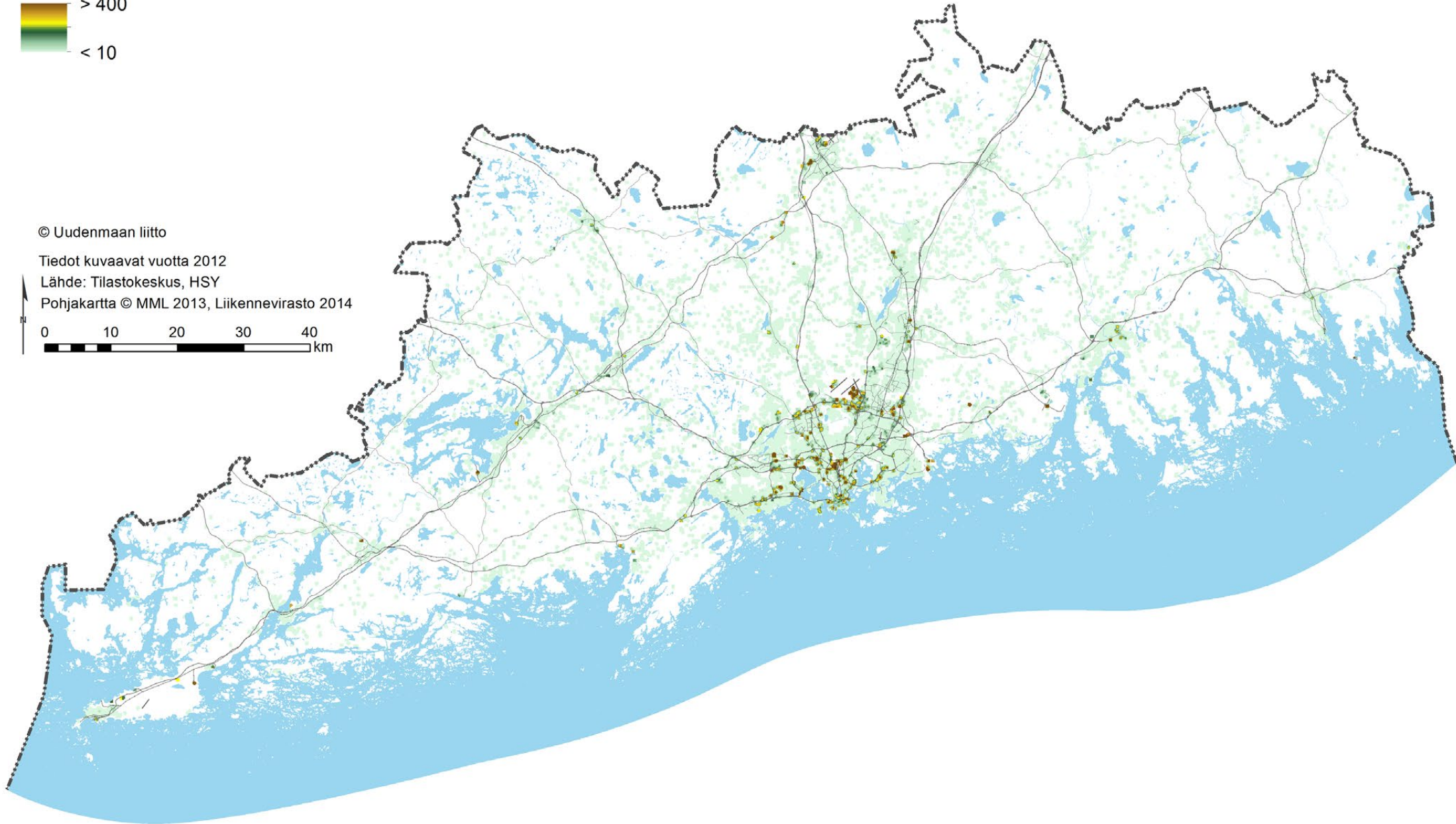
Tiedot kuvaavat vuotta 2012

Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

0 10 20 30 40 km

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi